

1908-9
A 5557

Nagyvárad

Anuare universitare

A

NAGYVÁRADI KIR.

KATH. JOGAKADÉMIA

ALMANACHJA

AZ 1908—1909. TANÉVRŐL.
BCU Cluj / Central University Library Cluj

KÖZLI:

AZ IGAZGATÓ.

HARMINCZÖTÖDIK ÉVFOLYAM.

SZENT LÁSZLÓ NYOMDA NAGYVÁRADON.

1909.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

I. TÖRTÉNELMI VISSZATEKINTÉS.

A nagyváradi kir. akadémiát b. e. Mária Terézia alapította az 1780-ik évben. Eleintén ugyan csak a bölcsészeti szakma volt ezen akadémián képviselve, de már 1788. évi június hó 17-én kormányrendelet által két évfolyamú jogi fakultással kibővítettett, mely évfolyamok közül az első 1788. szept. 1-én, a második 1789. évi szeptember 1-én nyitotta meg.

1855-ben a tanintézet cs. kir. jogakadémia neve alatt három évfolyamú jogtanodává szerveztetett, mindazonáltal a jogvégzetteket csak kivételesen bocsátották, még pedig 4 egyetemi félév utánpótlása mellett a jogi szigorlatokra. A tannyelv német volt. A bölcsészeti tanfolyam pedig még 1850-ben a helybeli premontrei főgymnasiumba, mint ennek a 7. és 8. osztálya, beolvasztatott.

1861-ben ismét a magyar tannyelv hozatott be, 1867-ben újabb ideiglenes szervezetet nyert az intézet, végre 1874-ben az azon évi május hó 4-én kelt legfelsőbb elhatározással *a két magyar egyetem jogi karával egyenjogú, négy évfolyamú teljes jog- és államtudományi karrá alakítottát* át, melynek végeztével a jogtanulók közvetlenül, azaz minden utánpótlás nélkül, de csak egyetemen, jogszigorlatokra bocsáttatnak.

1889. évi márczius hó 17-én az intézet *százados fennállásának jubileumát* ünnepelte meg.

Jelenleg a nagyváradi kir. jog- és államtudományi karnál a következő nyolcz tanszék van rendszeresítve u. m.: 1. a római jogra, 2. a jogbölcsészetre és büntető jogra, 3. a nemzetgazdaságtan-, pénzügytanra és a magyar pénzügyi törvényekre, 4. a magyar és osztrák magánjogra, 5. a peres és perenkívüli eljárásra, váltó- és kereskedelmi jogra, 6. a statisztikára és a magyar közigazgatási jogra, 7. a jogtörténetre és egyházi jogra, 8. a politikára, a magyar közjogra s a jog- és államtudományokba való általános bevezetésre. Ezekon kívül előadatnak még a bányá- és tételes nemzetközi jog,

a bölcsészeti erkölcstan, a művelődéstörténet, az egyetemes történet legújabbkori része, az államszámviteltan, a törvény-széki orvostan és a közegészségtan.

Az intézet a kath. tanulmányi alapból tartatik fenn.

II. A JOG- ÉS ÁLLAMTUDOMÁNYI KAR SZEMÉLYZETE.

Igazgató:

Pilismaróti dr. *Bozóky Alajos*, kir. tanácsos, képesített egyetemi magántanár, a római jog nyilv. rendes tanára, az államtudományi államvizsgálati bizottság e. i. elnöke, az első alap- és a jogtudományi államvizsgálati bizottságoknak tagja, továbbá a m. jogászgyűlés állandó bizottságának, a biharmegyei régészeti és történelmi egyesület s a nagyváradi jogászegylet, a Szt. István Társulat választmányának s irodalmi osztályának tagja, a budapesti t. egyetemi központi növendékpapság magyar egyházirodalmi iskolájának s a nagyváradi Szigligeti Társaság tiszteletbeli tagja. Olaszi, Lukács György-utca, 23. sz. a.

Nyilvános rendes tanárok:

Dr. *Molnár Imre*, képesített egyetemi magántanár, a nemzetgazdaszat, pénzügytan, m. pénzügyi törvényisme és a tételes nemzetközi jognak ny. r. tanára, a II. alap és az államtudományi államvizsgálati bizottságoknak tagja, Nagyvárad város hegyközségének elnöke, törvényhatósági, jogügyi, pénzügyi, szépészeti és közlekedésügyi bizottságának s központi választmányának és a községi iskolaszék tagja, a szőlősgazdák országos egyesületének alelnöke. Szigligeti-utca saját házában.

Köröstarjáni Dr. *Hoványi Gyula*, képesített egyetemi magántanár, a jogbölcsészet és büntető jognak ny. r. tanára, a jogtudományi államvizsgálati bizottságnak e. i. elnöke, a II. alap- és az államtudományi államvizsgálati bizottságoknak tagja, akadémiai könyvtárnok, Nagyvárad város törvényhatósági, jogügyi, pénzügyi, gyámhatósági és árvalházi felügyelő bizottságának tagja, a Szent-István Társulat és az országos Pázmány-egyesület rendes tagja, a nagyváradi Jogászegylet és a Szigligeti-Társaság, valamint a nagyváradi Katholikus Kör választmányának tagja, tudományos és művészeti osztályának elnöke, a nagyváradi

Kath. Legényegyesület választmányának tagja, kath. autonómiai kongresszusi képviselő. Olaszi, Kórház-utca, 4. sz. a. Saját házában.

Dr. *Ágoston Péter*, okleveles bíró, képesített egyetemi magántanár, a magyar és osztrák magánjog s a magyar bányajog ny. r. tanára, az I. alapvizsgálati bizottság e. i. elnöke s a jogtudományi államvizsgálati bizottság, Nagyvárad város törvényhatósági bizottságának tagja, a nagyváradai Jogászegylet titkára, a Szigligeti-társaság, a Biharmegyei Casino választmányi tagja, a nagyváradai Társadalomtudományi Társaság, a Nagyvárad Népiroda elnöke. Olaszi, Rákóczi-ut 28. sz. a.

Dr. *Mártonfy Marczel* ügyvéd, képesített egyetemi magántanár, a peres és perenkívüli eljárás, kereskedelmi és váltójog ny. r. tanára, az I. alapv. és a két államvizsgálati bizottság tagja, a Társadalomtudományi Társaság és a Szigligeti-társaság választmányi tagja. Olaszi, Rákóczi-ut 32.

Dr. *Kiss Géza*, képesített egyetemi magántanár, az encyclopedia, magyar közjog és a politika ny. r. tanára, a II. alapvizsgálati bizottság e. i. elnöke, az I. alap- s a két államvizsgálati bizottság tagja. Olaszi, Sal Ferencz-utca 11. sz. a.

Dr. *Sigmond Andor*, képesített egyetemi magántanár, a m. közigazgatási jog s a statisztika ny. r. tanára, a II. alap- és a két államvizsgálati bizottság tagja, Olaszi, Schlauch-ter, 7–11.

Nyilvános rendkívüli tanár :

Dr. *Notter Antal*, az egyházi jog s a m. alkotmány- és jogtörténet ny. rk. tanára, a kar jegyzője, a két alap- és az államtudományi államvizsgálati bizottság tagja, a Szent István társulat Tudományos és Irodalmi Osztályának, az Aquinói Szent Tamás Társaságnak választott tagja, a Szent László-társulat és az Országos Pázmány-Egyesület választmányi tagja. Rákóczi-ut 55.

Magántanárok :

Dr. *Károly Irén*, premontrei kanonokrendü áldozár, képesített főgymnásiumi ny. r. tanár, a bölcsészeti erkölcsstan magántanára, képesített egyetemi magántanár, a magyar matematikai és fizikai társulat alelnöke. Olaszi, Uri-utca, prémontrai társház.

Dr. *Némethy Gyula*, nagyváradai egyházmegyei áldozó pap, theologiai ny. r. tanár, a budapesti m. k. t. egyetem theologiai karának bekebelezett tagja, a művelődéstörténet

magántanára, az államtudományi államvizsgálati bizottság kültagja, szentszéki bíró, prosynodális vizsgáló, a Műemlékek orsz. bizottságának levelező tagja, a biharmegyei és n.-várad történelmi és régészeti egyesület muzeumának őre. Seminarium.

Dr. *Baróthy Ákos*, Nagyvárad város t. főorvosa, a törvényszéki orvostan és a közegészségtan magántanára, Olaszi, Rákóczi-ut 47. sz.

Hitszónok :

Dr. *Némethy Gyula*, (lásd fentebb.)

Könyvtárnok :

Dr. *Hoványi Gyula*, (lásd fentebb)

Hivataliszolga :

Kertész István, az akadémiai épületben.

Vizsgálati bizottságok.

Megerősítették a nm. vallás- és közoktatásügyi m. kir. minister ur
1908. évi jul. 14-én 77171. sz. a. kelt rendeletével

I. Alapvizsgálati bizottság :

Elnöke: Dr. *Ágoston Péter*, h. elnök: Dr. *Bozóky Alajos*, tagjai: Dr. *Mártonfy Marczel*, Dr. *Notter Antal*, Dr. *Kiss Géza*.

II. Alapvizsgálati bizottság :

Elnöke: Dr. *Kiss Géza*, h. elnök: Dr. *Hoványi Gyula*, tagjai: Dr. *Molnár Imre*, Dr. *Sigmond Andor*, Dr. *Notter Antal*.

Jogtudományi államvizsgálati bizottság :

Elnöke: Dr. *Hoványi Gyula*, h. elnöke: Dr. *Mártonfy Marczel*, beltagjai: Dr. *Bozóky Alajos*, Dr. *Ágoston Péter*, Dr. *Kiss Géza*, Dr. *Sigmond Andor*.

Kültagjai :

Dr. *Berkovits Ferencz*, h. ügyvéd.
Dr. *Czvek Kálmán*, kir. kuriai bíró.

Dobosfy Alajos, kir. kuriai bíró.
Hlatky Endre, h. ügyvéd, az ügyvédi kamara elnöke.
Dr. Imrik Péter, kir. táblai bíró
Medvigy Mihály, kir. táblai tanácselnök.
Dr. Plopu György, kir. kuriai bíró.
Rádl Ödön, h. ügyvéd, kir. tanácsos.
Urbán Adolf, kir. kuriai bíró.
Dr. Wallner Ödön, Biharvármegye t. főügyésze.

Államtudományi államvizsgálati bizottság:

Elnöke: *Dr. Bozóky Alajos*, h. elnök: *Dr. Molnár Imre*,
 beltagjai: *Dr. Mártonfy Marczel*, *Dr. Kiss Géza*,
Dr. Sigmund Ándor, *Dr. Notter Antal*.

Kültagjai:

Dr. Beöthy László, Biharmegye ny. főispánja.
Dr. Karácsonyi János, nagyváradi l. sz. kanonok, a
 m. t. Akadémia tagja.
Dr. Karsch Lollion, nagyváradi l. sz. apát-kanonok.
Dr. Némethy Gyula theol. ny. r. akad. m. t. hitszónok.
Papp János, n.-várad-belényes-vaskohi vasut igazgatója.
Papp Miklós, kir. tanácsos, m. kir. pénzügyigazgató.
Dr. Wallner Ödön, Biharvármegye t. főügyésze.

IV. AZ 1908—1909. TANÉV TÖRTÉNETE.

Az idei tanévet 1908. évi szeptember 15-én nyitottuk meg a szokott ünnepélyességgel.

D. e. 10 órakor az akadémiai ifjúság, élén a tanári karral, a premontrei templomban *Veni Sancté-ra* ment. A misét *dr. Némethy Gyula* akadémiai hitszónok mondta. Azután mindnyájan az akadémia dísztermébe vonultak a tulajdonképeni tanév-megnyitó ünnepélyre. Ez alkalommal is a helybeli társadalom több kiváló tagja tisztelte meg akadémiánkat megjelenésével, u. m. *Dr. Karácsonyi János* kanonok, *Imrik Péter*, *Lehotzky Lajos* kir. táblai bírák, *Siket Traján* m. kir. posta- és távirdaigazgató, *Novotny Alfonz Sándor* főgymn. igazgató, *Dr. Berkovits Ferencz* és mások.

Mindenekelőtt *Dr. Bozóky Alajos*, kir. tanácsos igazgató

lépett az emelvényre s a következő megnyitó beszédet mondotta :

Mélyen tisztelt Tanári Kar!

Szeretett akadémiai ifjuság!

Üdvözlöm önöket újból való találkozásunk ez első alkalmából. Pihent erővel és kedélylyel jöttünk össze ismét, hogy munkálkodásunk csak rövid időre megszakadt fonalát újra felvegyük és tovább szöjjük. Ennél jobbat és czélszerűbbet se nem gondolhatunk, se nem cselekedhetünk. Mert miután az erkölcsi világrend a mi helyünket is kijelölte, minden igyekezetünkkel rajta kell lennünk, hogy ezt a mi helyünket a lehető legjobban betöltsük.

Első sorban tisztába kell jönnünk a mi sajátos feladatunk jelentősége felől, mert e nélkül csak a sötétben tapogatóznánk és sok hiábavaló erőlködésben merítenők ki idő előtt a mi erőnket.

Legmagasabb eszményképünk az igazság! Ennek az eszményképnek a szolgálatába akarunk állani és mint az igazság bajnokai, embertársainknak, hazánknak és nemzetünknek javát előmozdítani. Mióta a világ áll s a világon emberi társadalmak alakultak és szervezkedtek, ösztönszerűleg iparkodtak az emberek bizonyos „rendet“ létesíteni és ezt a rendet bizonyos „köztekintélylyel“ föntartani, mert lehetetlen volt észre nem venniök, hogy ilyen rend és köztekintély nélkül minden „haladás“, melyről szintén nem akartak lemondani, egyenesen ki van zárva.

Ime ez a három fogalom „rend“, „köztekintély“, „haladás“ foglalja magában a mi sajátos feladatunkat, a jogászok életfeladatát, melyet csak az „igazság“ aegise alatt oldhatunk meg, vagy tekintve véges emberi természetünket, legalább megközelítően megoldhatni remélünk. De csak az objektív, a tárgyilagossággal megdönthetetlen igazság után indulhatunk el nyugodtan, nem a subjektív, alanyi, minduntalan változó alakban, lidércfényképen előttünk lebegő ál-igazság után. A valódi igazságnak kifürkészése s az ál-igazságnak attól való megkülönböztetése első rendű teendőnk, mert hiszen ennek a lépésnek a sikerétől függ összes további működésünknek helyessége és sikere. Tévuton még soha senki sem jutott el kifűzött céljához, hanem mihelyt tévedését fölismerte, vissza kellett fordúlnia s a helyes utat megkeresnie, amely azután elvezette őt oda, a hová kezdettől fogva jutni szándékozott.

Ha kifűrkéztük a valódi igazságot, akkor ennek a

folytonos útmutatása mellett minden bizonynyal megtaláljuk mindazt, a mire nekünk a „rend“ megalapozására és fölépítésére szükségünk van, de sőt önkénytelenül is rájövünk a „köztekintély“ elkerülhetetlenségére is. E kettő együttvéve szüli meg számunkra a harmadikat t. i. a „haladást“.

Épen százhusz éve, hogy a tiszteletreméltó nagyvárad Alma Mater ebben a nemes feladat megoldásában fáradozik s miként multja bizonyítja, épen nem sikertelenül. Jogászokat nevelt, akik az itt szerzett ismeretekkel kint az életben eredményesen szolgáltak és fáradoztak a közjó előmozdításán, s akik úgy találták, hogy kötelességtudás, vasszorgalom, önfegyelmzés mellett igenis meglehet itt szerezni az életben vivandó küzdelemhez alkalmas és szükséges fegyvereket.

Tanári karunk mindig nemes hivatása magaslatán állott és híven teljesítette a Trón és a Haza iránti kötelességeit és nincs okunk abban kételkednünk, hogy az a hazafias érzülete bármikor csökkenjen és megváltozzék.

Önöket azonban, fiatal barátaim! nem lesz felesleges egyre-másra figyelmeztetnem, hogy a kellő végén ragadhasák meg a munkát. Hogy mit hoz majd önöknek a jövő? ki tudná ezt előre megjósolni? De nem is volna jó, ha a jövőt előre tudnák; mert akár rózsás, akár komor lenne ez a jövő, mindegyik esetben befolyásolná munkakedvüket, vagy elbizakodottakká tenné, vagy kétségbeesésbe kergetné önöket. Maradjon tehát inkább elrejtve előttük, mert ekkor már a bizonytalanság is arra fogja önöket serkenteni, hogy idejekorán alkalmas vértről gondoskodjanak, a bármely oldalról rájuk zudulható csapások és viszontagságok ellen, s ekkép harczrakészen szállhatnak majd szembe az élet küzdelmeivel. és nagyobb valószínűséggel számithatnak a győzelem pálmájára. A reményről sohasem szabad letenniök, hiszen ki remélhet inkább, mint a fiatal ember, csak homokra, t. i. a józan észszel ellenkező dolgokra ne építse a reményét, a maga részéről pedig tegyen meg mindent, ami a kitűzött cél sikeres elérése szempontjából multhatatlanul szükséges. Ilyen észszerű remény az egész életen át kísérheti, mert abból megnyugvást és mindig újabb és újabb erőt merithet a további küzdelemre. Ilyen remény a régiek véleménye szerint nagy szellemi tehetségnek a jele.*

Tehát erős reménnyel és önbizalommal, ne pedig félnék csüggedéssel és kétkedéssel kezdjék el a tanulást, mert hiszen önöknek legfőképpen tanulás utján kell az élet porondján ismereteiket megszerezniök. Ha pedig benn vannak

* Magnae indolis signum est sperare semper. Florus. Hist. IV. 8. 4.

már a tanulásban, legyenek kitartók, törtessenek előre lépésről-lépésre, minden újabb okulást, melyet megkaparítaniok sikerül, csatoljanak örömmel a már meglevő szellemi kincsökhöz, melyet mindenképp gyarapítaniok s az elkallódástól gondosan megóvniok kell. Ugyanezért buzgalmuknak nem szabad ellankadniok, nehogy kétszeres erőfeszítést kelljen kifejteniök arra, amit az egyszeri munkával is elérhetnek. Életök napi-rendjét úgy osszák be maguknak, a hogy az elérendő célra való tekintettel legmegfelelőbbnek látják, tanulmányi idejük alatt ne legyen sürgősebb teendőjük a tanulásnál s ha olyan kényszerhelyzetben vannak, hogy okvetlenül egyéb teendőket is kell magukra vállalniok, legyen arra gondjuk, hogy azért mégis a tanulás rövidségét ne szenvedjen, mert alaposan tévednek és elámitják magukat, ha azt hiszik, hogy amit az előadások szorgalmas látogatásának elhanyagolásával mulasztanak, majd később *magán* szorgalommal helyre-pótolhatják. Annak örüljenek, ha van alkalmuk a jogi képzettségük megszerzésére és kimutatására szükséges tárgyakat *ex cathedra* hallgatniok, ne pedig azzal vigasztalják magukat, hogy majd megtanulják odahaza *magán* szorgalomból. Kérdem Önöket, miért hagynák *holnapra*, amit *ma* végezhetnének, kivált, midőn minden napnak ki van számítva a maga feladata. Nulla dies sine linea! De meg az a sokat hangoztatott *magán* szorgalom, a midőn végezetül és nagynehezen reákerül a sor, csakhamar elégtelennek bizonyul, mert nélkülözi a teljes tájékoztatást, melyet csak az előadások szorgalmas látogatásából és figyelmes hallgatásából lehet megszerezni, mert csak ott a tanteremben nyílik az előadó tanárnak alkalma egy-egy bonyolultabb részletnek bővebb megmagyarázására, valamely a tanulóknban támadt kételynek eloszlatására és, a mi a legfőbb, az egész tananyagot összefoglaló áttekintés nyújtására. Nem vonom kétségbe a magánszorgalom jelentőségét, csupán arra kívánom Önöket figyelmeztetni, hogy az, a mit közönségesen magánszorgalom alatt értenek, nem pótolja az iskolát. Akárhány fiatal ember összeborzadt annak a nagy anyagtömegnek a láttára, melyet magánszorgalommal készült magáévá tenni, holott evvel a neki csaknem legyőzhetetlennek látszó feladattal sokkal könnyebben megbirkózik vala, ha a tulajdonképi tanulásra szánt akadémiai szorgalmi időt jobban felhasználta volna. És ekkor megszólal a lelkiismeret, szemökre hányva az illetőknek könnyelműségüket, a miért a drága időt semmittevással elfecsérelték és furdalva őket, a miért hibájukat alig van többé módjukban jóvátenniök.

Ugyanez a lelkiismeret, melylyel nem lehet alkura lépni,

a mely nem hizeleg, hanem követel, a mely nem kér, hanem parancsol, legyen irányítója egész életöknek, a melyet hasznosan csak úgy fognak mind a maguk, mind az emberi társadalom javára eltölteni, ha az az öntudat hatja át Önöket, hogy mindnyájan egyetemes, megmásíthatatlan elpusztíthatatlan, önmagunktól független, abszolút erkölcsi törvények alatt állunk, melyeken büntetlenül nem tehetjük túl magunkat. Azért ajánlotta már a pogány *Seneca* a lelkiismeretnek minél gyakoribb, lehetőleg mindennapi megvizsgálását, hogy megtudjuk, miben maradtunk el, s miben jutottunk előre; az önáltatás, ugymond, nem használ semmit s hiába változtat helyet s hiába akarjuk lelkünk szavát szórakozással elnémitani, lelkiismeretünk és bűneink mindenhová követnek bennünket.*

Ehhez az életszabályhoz minél előbb kell hozzászokniok, mert ne higgyék, hogy a jogászi pálya, amelyre léptek s a melyen érvényesülni óhajtanak, talán kivételt tesz Önökkel ebben a tekintetben. Sőt a társadalomban elfoglalandó szerepkörnél fogva fokozott mértékben fognak Önök a lelkiismeretük irányítására rászorulni. Meglássák, hogy léptenyomon rá fognak bukkanni önnön lelkiismeretök megmozdulására, valahányszor el kell magukat valamire határozniok s akkor okvetlenül az lesz a legjobb, ha minden habozás nélkül készségesen követik ennek a belső szózatnak a tanácsát. Sajnos, hogy vannak ugyan emberek, kik nyilván önnön cselekedeteik következményeitől visszaborzadva hetykén tagadják a lelkiismeret létezését, vagy amennyiben eddigelé mégis hitt benne a nagy tömeg (sic!), mielőbbi pusztulásáról fecsegnek, mert a halálával a semmiségbe vesző embernek nincs szüksége, mihelyt a jó és rossz közötti különbségen túl van, semmiféle lelkiismeretre! (*Nitzsche* és követői). De ezeknek az embereknek nincsen igazuk, merész állításaikat nem tudják bebizonyítani, megczáfolja pedig nemcsak az egész emberiségnek évezredes története, hanem kinek-kinek mindennapi saját tapasztalata is.

A budapesti t. egyetem ujjaalakításának idei évfordulója alkalmat adott *Apponyi Albert* gróf kultuszministerünknek (lelkes éljenzés!) olyan lelkes szavak elmondására, melyek nemcsak az ottani ünnephez illettek, hanem méltók arra, hogy Magyarország összes főtanodáinak ifjusága megszívlelje és becses emlékébe zárja. *Lakatos Gyula* jogi és *Allerám Gyula* bölcsészeti doktorjelölteket a király értékes gyűrűvel tüntette ki, melyet a miniszter a felavatandó két fiatal doktornak a következő beszéd kíséretében nyújtott át:

* V. ö. *Allerám, Seneca erkölcsbölcsélete*, Budapest 1907., 86 s. k. I. Sen. Ep. 28., 1., 2., 4., 43., 4., 5., 104., 8., a 3. 26. 1.

„A királyi kegy, mely önöket tudományos pályájuk kezdetén fölkereste, nem pusztá formáság és nem is pusztá elismerés előkészítő munkájuk lelkiismeretes teljesítése iránt, hanem egyszersmind intő szózat, hogy továbbhaladásukban ezt a lelkiismeretességet hiven megőrizzék. Szép tudást gyűjtöttek össze már eddig is s ha nem lankadnak, e tudásuk folyton gyarapodni fog. A tudás pedig hatalom és minden hatalom felelősséggel jár. A közhatalmak gyakorlásával összekötött felelősséget törvények szabályozzák; a tudás hatalmának felelősségét egyedül a lelkiismeret hajtja végre.“

„Pedig milyen félelmes e hatalom! Ugyszólván védtelenül állanak a nemtudók a tudókkal szemben; a nem tudók a tudók tanításait önállóan bírálni nem képesek, az igazság erejével hat rájuk a tudás mezében megjelenő tévely is, különösen, ha rossz ösztöneikben szövetségesekre talál. Nincs a közhatalomnak olyan letéteményese, a ki annyit pusztíthat, annyit rombolhat, a mennyit rombol és pusztít a tudás fegyvereinek lelkiismeretlen vagy akárcsak könnyelmű forgatója“.

„A milyen magasztos tehát a tudásra való törekvés és maga a tudás, ha erős erkölcsi érzés, komoly lelkiismeret vezeti annak felhasználását, épp oly alávaló, ha ettől az erkölcsi önirányítástól, ettől a lelkiismereti önbirálattól elszakad. Ez a végzetes szakadás pedig beáll, mihelyt egy hajszálnyira is eltér attól, a miért lelkiismeretesen meggondolva jót állhat, mihelyt valamit állít, amiről nincsen egészen meggyőződve, mihelyt kétségtelen igazságként hirdet olyant, mit még csak keres, mihelyt rombol, ahol építeni nem képes. Szent a tudomány szabadsága, ha saját erkölcsi törvényének határai között marad, melyeknek túllépte tulajdonképen már nem is tudomány, hanem a tudás technikájával üzött csalfa játék, a tudomány valójának megtagadása: a tudomány erkölcsé egy magával a tudománnyal. De e határai sértetlensége fölött más nem örködik, mint maga a tudományos lelkiismeret. Kit mást tegyünk itt bírónak, vagy kit csendőrré ?

„A nemzeti munka minden ágában fokozott lelkiismeretességre van szükség; e lelkiismeretesség meggyökereztetése pedig csak onnan indulhat ki, a hol a nemzet erkölcsi és szellemi életét irányítják. A mai napon Önök is belépnek az irányításra hivatottak körébe; ha azok az ambíciók teljesülnek, melyek keblüket ma dagasztják, osztozni fognak a nemzet jövőjéért való felelősségben. Erre vállalkoznak ma; ezt a vállalkozásukat szentesíti a nemzet koronás feje a nemzet nevében. Rendüljön meg lelkük e gondolat nagyságától és a mit ma talán átértett, a mi ma talán e pillanat-

ban néma fogadalommal tömörül lelkükben, a szilárd akarat, hogy szeplőtelenül megőrzik *tudományuk szigorú erkölcsét*, az kísérje Isten áldásával Önöket egész pályájukon!"

Midőn a Paedagógiai Társaság *Apponyi Albert* grófort tiszteletbeli tagjává választotta, az erről szóló oklevél átnyújtása alkalmával a miniszter végtelen örömét fejezte ki, hogy az ő működése a magyar kultúra ügyében teljesen egybevág a magyar Paedagógiai Társaság elveivel és hangsúlyozta hogy a tanításnak a *nevelés* legyen a főcélja: egységes keretben *egész embert nevelni* és hogy a léleknek értékes kincsei: a *vallásosság*, a *hazafiság* és az *erkölcsi ideálok* iránt való lelkesedés! Ime ez a mi törekvésünk is, a kik önöket nemcsak oktatni, hanem minden szépre, jóra és igazra nevelni is akarjuk, mert meggyőződésünk szerint hazánk felvirulását csak úgy remélhetjük, ha az annak sorsát intézni hivatott férfiak nemcsak alapos képzettségű elmével, hanem egyszersmind mély vallásosságu, izzó hazafiság és nemes erkölcsöktől áthatott kebelvel bírnak.

S ime daczára annak, hogy mostani közoktatásügyi miniszterünk fennkölt gondolkodása régóta köztudomású, körültekintő, megfontolt, sikeres működése pedig közállapotaink minden oldalú örvendetes fejlődését mutatja s helyezi a jövőre is kilátásba, megtörtént az a hihetetlen dolog, hogy épen ez a magasan kiemelkedő kultuszminiszterünk a múlt évi pécsi kiállítás alkalmával tartott közművelődési kongresszuson, oda küldött képviselője személyében, valóban minősíthetetlen, durva és igazságtalan megtámadtatásban részesült, mely országszerte a legnagyobb indignációt keltette, minek következtében számtalan oldalról üdvözlő feliratokkal árasztották el a minisztert és mély sajnálkozásuk nyilvánítása mellett egyuttal élénk felháborodásukat fejezték ki, főkép a tanügyi körök és testületek a méltatlan sértés fölött, mely őt érte.

A mi akadémiánk tanári kara is üdvözlő felirattal fordult ő nagyméltóságához, melyben mindenek előtt arról biztosította őt, hogy teljesen azonosítja magát az ő hazafias, vallásos, a társadalmi béke szervezése és fentartására egyedül alkalmas irányával, s mint a fajmagyar művelődésnek szemefénye és megtestesítője iránt szeretettel teljes hódolattal viseltetik, egyben pedig tudomására hozza, hogy iránta való ragaszkodásának maradandó jeléül arczképét lefestette a diszterem számára, (a lepel lehull) hogy szemléléséből mind a jelen, mind az ezentul intézetünket felkereső fiatal jogásznemzedék, hazafies érzületre, a nemes példa követésére, önzetlen önfeláldozó tevékenységre, a nemzeti haladással elválaszthatatlanok, egybeforrott királyhűségre buzdíttassék.

A haza nagy fiának jól sikerült arczképét, a ki nemzetünknek az egész föld kerekiségén becsületet és tiszteletet szerzett, ime átadjuk rendeltetésének.

Éljen gróf Apponyi Albert közoktatásügyi miniszterünk!
És ezzel az 1908—9. tanévet megnyitom.

Ezután Dr. *Notter Antal* ny. rk. tanár a következő szakelőadást tartotta.

A koronázás jelentősége a szent István-féle alkotmányban.

A magyar alkotmánytörténet leltári igazságaihoz tartozik az a mondás, hogy a koronázásnak nálunk eleinte csak egyházi jellege volt s csak a XIII. században vált közjogi jellegűvé, amikor tudniillik az alkotmánybiztosító eskü csatlakozott a koronázás addig szokásban volt szertartásaihoz. És természetesen még inkább vált közjogi jellegű cselekménnyé a koronázás akkor, mikor a szent korona tanának kifejlődése folytán a koronázást úgy kezdték tekinteni, mint azt a cselekményt, mely által a király a főhatalomnak őt illető részét megszerzi.

Az a tétel, hogy a koronázás nálunk eleinte csak egyházi jellegű cselekmény volt s csak később vált közjogi természetűvé, azt az állítást foglalja magában, hogy a cselekmény egyházi jellege és közjogi, vagyis államjogi jellege eo ipso különböző dolgok. A következő fejtegetések célja: rámutatni arra, hogy ez a megkülönböztetése vagy épenséggel szembeállítás a koronázás egyházi és államjogi jellegének nem jogosult.

Hogy a koronázás egyházi cselekmény volt és közjogi oldala mellett még ma is egyházi cselekmény: ezt senkinek sem jut eszébe tagadni; hiszen egész szertartása mutatja egyházi jellegét.

A királyok megkoronázását az egyházi írók a püspökké szenteléshez hasonlították. Olyan egyházi cselekmény, mely áldásokban és imádságokban, továbbá olajjal való felkenésben, mint az isteni malasztanak és Isten minden bajokat és sebeket gyógyító erejének jelképében, valamint különböző, a királyi méltóságra vonatkozó jelvények átadásában áll.* Abban az időben, mikor a „sacramentum“ szónak még nem

* *Phillips*, Kirchenrecht 1. kiad., III. 67. köv.

volt meg az egyházi nyelvben az a jelentménye, melynél fogva az szentséget jelent, hanem a szentelményeket is hely-lyel-közzel sacramentumoknak nevezték, a koronázást is néha sacramentumnak mondták.* Sőt a keletrómai birodalomban akadtak olyanok is, kik a koronázást valóságos szentségnek, tehát nyolczadik szentségnek tekintették.**

A koronázás egyházi cselekménye, összekötve a föl-kenés őszövétségi szokásával, nemcsak a keresztény római császárságban, hanem a germán népeknél is meghonosodott és tőlük származott át más népekhez.*** A legrégebb példák egyike *Wamba* nyugati gót király megkoronáztatása és föl-kenetése 672-ben. Utódja *Erwig*, megtartotta e szokást, mely azóta állandó volt a spanyol királyoknál. Britanniában a koronázás szokása már a skót királyoknál fordul elő. Egbert yorki érseknek a VIII. századból való pontificaléjában egy az angolszász királyok koronázására vonatkozó szertartást találunk. A frank birodalomban nem mindjárt akadunk nyomára a koronázásnak. A Merovingok alkalmasint beérték a pajzsra emelés ó-germán szokásával, bár vannak ellenkező tudósítások is. Teljes bizonyossággal csakis a Karolingok uralmának kezdete óta beszélhetünk a frank királyok koronázásáról.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

A koronázás szertartásai országonként és korszakonként a részletekben eltérők; mindamelllett a lényegben egyezők, s ez a lényegük, a használatos ősrégi imádságokkal együtt átment a Pontificale Romanum-ba s ekkép most is alkalmaztatik.

A királykoronázásnak ez a — hogy úgy mondjam — nemzetközi ritusa honosodott meg Magyarországon is. Ezt használták a magyar királyság legelső idejében, miként *Bartal* György megemlíti;**** ezt használták később is. És ez természetes; mert hiszen ha a magyar királyság különféle államjogi intézményeit a Nyugatról vette át; ha a frank alkotmánytól vette a mintát a magyar alkotmányhoz; ha a királyi dekrétumok tartalmában, az okiratok szövegében oly szívesen követte a nyugateurópai forrásokat; s ha az egyházszeve-zetet is készségesen ültette át; és végül, ha átvette a koronázás cselekményét: akkor csak természetes, hogy nem gyár-tott magának legott egy külön koronázási ritust. Átvette a

* *Petr. Bles. Epist. 10. ad G. capellanum*: „Magna est enim hujus efficacia „sacramenti.“ Id. *Phillips*, id. h. V. ö. *Petr. Dam. Sermon. 69. in dedic. Eccles*

** *Phillips*, id. m. II. 247.

*** *Phillips*, id. m. III. 69.

**** *Georg. Bartal, Commentarior. I. 181.*

külföldön akkoriban használt koronázási ritust és ezzel átvette annak gondolatait is.

Bármennyire tekintünk is hamisítványnak a Szilveszter-bullát,* e bullának az a része, mely fölemlíti, hogy II. Szilveszter pápa a koronával együtt koronázási formulát is küldött szent István királyunknak, igen hihető dolgot foglal magában.

A koronázás ritusából kell meritenünk a feleletet arra a kérdésre: mi volt a koronázás természete a szent István-féle alkotmányban? Ha a koronázás szertartásai úgy tüntetik fel a koronázást, mint egyesegyedül vallásos cselekményt, akkor a koronázás valójában csak vallásos cselekmény és akkor igazolt a koronázás eme természetének szembeállítását a koronázás későbbi közjogi jellegével. Ha ellenben ezekből a szertartásokból az tűnik ki, hogy a koronázásnál jogi jellegű megállapodások történtek; vagy ha a koronázás szertartásai részben jogi gondolatoknak a jelképezésére szolgáltak, akkor a koronázás nemcsak vallásos cselekmény, hanem egyszersmind jogcselekmény is. És ha végül a koronázásban államjogi természetű eszmék fejeződtek ki, vagy államjogi kötelezettségek vállalása történt: akkor a koronázás államjogi, vagy a magyar jogi terminologia szerint: közjogi jellegű cselekmény annak daczára, hogy egyházi jellegű. Vagyis ez esetben egyházi és közjogi jellege nem zárják ki egymást, de sőt nem is egymás mellé rendelt dolgok, hanem egymásba olvadó, illetőleg részben azonos dolgok. Természetes, hogy amidőn arról szólunk — egyelőre csak mint lehetőségéről — hogy az egyházi jellegű koronázás eo ipso egyuttal jogi jellegű, akkor nem egyházi, hanem világi jogi jellegre gondolunk.

Hogy egy magában véve egyházi cselekményben világi jogi gondolatok foglaltassanak és a világi jogban érvényesülő hatások származzanak belőle, ez azért lehetséges, mert egyfelől a világi jog az egyházi jogeszméket és jogszabályokat részben elismerte; másfelől az egyházba állandóan bevonult a világi jognak számos eszméje, intézménye és rendelkezése. Zsidó jog, római jog, germán jog egyaránt segítettek kifejleszteni az egyházjogot.

Hogy egy tisztán egyházi cselekménynek miképen lehetnek eo ipso joghatásai a világi jogban, arra csattanós példa a házasságkötés. A házasság önmagában tekintve világi ügy volna, melynek azonban erkölcsi oldala is van. És ezért a házasság, ha nem volna szentség, csakis ezen erkölcsi oldaláról, tehát indirecte, volna az egyháznak alávetve, míg magá-

* Fejér. Codex Diplom. I. 274. s. köv.

ban véve — az egyházjogászok uralkodó nézete szerint — az állam jogkörébe tartoznék; ahogy pl. az adásvétel, a munkabéri szerződés stb. directe az állam hatáskörébe tartoznak s csak erkölcsi oldaluk szempontjából, tehát indirecte rendelkezhetik fölöttük az egyház. Ámde az egyház tana szerint Krisztus a házasságot szentség rangjára emelte s ekkép a házasság negotium supernaturalizatum lett, s mint ilyen nemcsak indirecte, t. i. az erkölcsi oldala szempontjából, (mint pl. az adásvétel vagy a munkabéri szerződés), hanem directe tartozik az egyház joghatósága alá. A házasságkötés ennél fogva egyházi cselekmény. Mindazonáltal ez a természete nem jelenti azt, hogy a világi jogba tartozó gondolatok is ne fejeződjenek ki általa, tehát hogy a házasságkötés ne legyen egyuttal a világi jogba tartozó cselekmény is (ami a hatáskör kérdését nem kívánja érinteni). Épen az egyházi házasságkötési jog története klasszikus bizonyítéka annak, miképen lehet egy egyházi jellegű cselekmény egyuttal a világi jogba tartozó jogeszmék kifejezője, sőt részben a világi jognak is cselekménye.

Hasonló jelenségre bukkanunk a koronázásnál is. Az egyház a koronázás szertartása által egyszersmind világi jogcselekményt, közelebbről meghatározva: államjogi cselekményt is vitt végbe.

Az egyház felfogása kezdettől fogva az volt, hogy a mint az egyház az állammal szemben, úgy viszont az állam az egyházzal szemben, a maga rendjében független. A „*duae sunt potestates*“-féle mondások igen gyakoriak a pápák leveleiben. A két önálló hatalom azonban mégis viszonyban van egymással; ez a viszony az egyház álláspontja szerint abban áll, hogy az állam indirecte alá van rendelve az egyháznak; indirecte, t. i. az örök üdvösség szempontjából (sub ratione peccati). Ebből következik, hogy az egész állami élet magában véve nem tartozik directe az egyház jogkörébe; nem tartozik tehát az ő direct joghatósága alá a királyok uralkodása s uralkodásuk megkezdése sem. A koronázás tehát eredetileg nem birhatott direct politikai jelentőséggel.

Isten áldásának leesdése nem jogügylet. Azonban indirecte kezdettől fogva volt a koronázásnak jogi jelentősége, a mennyiben kifejezésre juttatta az új királynak katolikus érzületét s az egyháza irányában való indirect alávetettségét. Ugyanebbe a kategóriába tartozik az olajjal, vagy némely koronázási szertartások szerint krizmával való megkenés, az ószövetségből vett jelképi szerepével.

Ehhez a szorosán vett vallási mozzanathoz azután a koronázásnál hozzájárulnak különféle jogi mozzanatok. Ilyen

mindenekelőtt az, hogy a király a koronázási szertartás elején a koronázó érsek buzdító és intő beszédére igéri, hogy az egyház és a nép irányában bizonyos kötelességeket teljesít. A frank koronázási rituále szerint a püspökök intelmét az egyik püspök olvassa fel a király előtt; ez intelemben a püspökök kívánják, hogy a király nekik és egyházaiknak biztosítsa a „*canonicum privilegium*“-ot, továbbá a törvényt és igazságosságot. Ezt a király az előirt szöveg szerint megigéri. Ilyen módon a király *jogi kötelezettséget* vállal az *egyházvédelemre*. A koronázás már ezen a ponton megszűnik tisztán vallásos, áhitatos cselekmény lenni és *jogügyletté* válik. A király magára vállalja az egyházvédelmet, az advocatiát. Ez természetesen nem azonos azzal az advocatiával, melyet a febronianizmus és jozefinizmus emlegetett mint valóság körüli felségjogot. Az advocatia mint felségjog azon alapszik, hogy a vallásos élet virágzása állami érdek; a menyenyiben a valláson alapszik az erkölcs, mely viszont az állam talpköve. Ekkép az erkölcs révén az államnak indirekte érdekében áll a vallásos élet gondozása, tehát az egyháznak védelme.* A koronázásnál elvállalt egyházvédelem nem ilyen állami szempontból való védelem; nem állami felségjog, hanem az egyház isteni eredetének elismeréséből és az ember végső célja iránti köteles figyelemből származik. Nem egyszerűen a fejedelem, hanem a katolikus fejedelem mutatkozik benne.

Második jogi mozzanat a *juramentum justitiae et pacis*. Ebben a király esküvel ígér három dolgot: először, hogy uralkodása alatt az egyház és az egész nép békét fog élvezni; másodsor, hogy minden néven nevezendő rablást és egyéb igazságtalanságokat meg fog tiltani; harmadszor, hogy meghagyja, hogy az igazságszolgáltatásban az igazságosság és könyörületesség uralkodjék. A miről itt szó van, az még jobban kivetkőzteti a koronázást a pusztán áhitatos cselekmény jellegéből. A *juramentum justitiae et pacis* által a király megigéri az ő uralkodói kötelességeinek teljesítését. E kötelességeinek teljesítésére tehát immár nemcsak azért köteles, mert a királyi tisztséget viseli (*ratione officii*), hanem azért is, mert e kötelességek teljesítését külön megígérte (*ratione pacti*) és mert megtartásukra esküt tett (*ratione juramenti*). Minthogy az eskü megtartása fölött való örködést az egyház a maga ügyének tekintette, ennél fogva az uralkodói kötelességek megtartása a *juramentum justitiae et pacis* révén az egyház ellenőrzése és ótalma alá helyeztetett. Az egyház az

* *Pehem, Ius ecclesiasticum, Pars I. I. 758.764*

ő intelmeivel és szükség esetén a király kiközösítésével (excommunicatio) kieroszakolhatta az uralkodói kötelességek lelkiismeretes teljesítését. Ebbeli működését tanúsítja az a sok intő és figyelmeztető levél, melyet a pápák a királyokhoz intéztek. A juramentum justitiae et pacis tehát *alkotmánybiztosíték* volt, akár frank király, akár magyar király tette le.

És ezen eskü által a koronázás nem csupán általában véve jogi, hanem határozottan *közjogi* jelleget nyert.

Hogy nálunk a XIII. században a juramentum justitiae et pacis mellett még egy másik eskü, a külön magyar alkotmánybiztosító eskü jött szokásba, ez nem jelent változást a koronázás most ismertetett természetében. Nem a külön magyar alkotmánybiztosító eskü tette a magyar koronázást közjogi jellegűvé, mert közjogi jellegű volt az már előbb is. A külön magyar alkotmánybiztosító eskü azonban egy fontos megtoldása volt a juramentum justitiae et pacis tartalmának, mert a magyar alkotmánybiztosító eskü arra vonatkozott, hogy a magyar király esküvel kötelezi magát az ő királyi hatalma materialis korlátjainak tiszteletben tartására.

Ilyen külön alkotmánybiztosító esküvel azonban nemcsak nálunk bővült a koronázás szertartása, hanem egyebütt is. III. Honorius pápa, a ki mint elődje III. Inceze pápa folyton serkentette II. Endre királyunkat kötelességeinek teljesítésére, azt írta II. Endréről: „jurasse hunc in coronatione sua jura regni sui et honorem coronae se illibate conservaturum.“ Ilyen ígéret azonban nem foglaltatik a juramentum justitiae et pacis-ban; tehát az az eskü, melyben II. Endre ezt ígérte, csak a külön magyar alkotmánybiztosító eskü lehetett. Azonban V. Kelemen pápa 1305-ben ugyanezekkel a szavakkal irt az angol királynak.* Tehát ott is bővült a koronázás szertartása egy külön alkotmánybiztosító esküvel.

Mellesleg megjegyezzük még azt is, hogy a koronázás alkalmával a jelenlevőkhöz intézett kérdés, vajjon a megkoronázandó egyént királyuknak akarják-e, választási monarchiákban a királyválasztás tényének az egyház színe előtt való hitelesítése gyanánt volt tekintendő.

II.

Jogi szempontból figyelmet érdemel a koronázási jelvények átadásának szimbolikája is.

A koronázás ritusában a juramentum justitiae et pacis után következik több áldás és ima, ezután a fölkenés, mely

* G Bartal, id. m. I 181.

után a király felölti díszruháit, mire megkezdődik a mise, melyet a gradualéig folytatnak. Ekkor történik a királyi hatalom jelvényeinek átadása. A koronázó érsek először átadja az oltáron fekvő kardot, figyelmeztetve a királyt, hogy e karddal a méltányosság hatalmát gyakorolja, a gonoszság nyomását erőteljesen lerombolja és Isten szentegyházát és a híveket védelmezze, a hamishitűeket megsemmisítse, özvegyeken és árvákon kegyesen segítsen és őket megvédelmezze, a jogtalanságot megbosszulja.*

A király erre felövezvén magát a karddal, azt kihúzza hüvelyéből és feje fölött megforgatja. Ezután ujjára húzzák a gyűrűt, mint a keresztény hittel való frigyének jelvényét.**

Mindezeket követi a korona föltétele a király fejére, eme szavakkal:*** „Vedd az ország koronáját, melyet a püspököknek bár méltatlan keze tesz fejedre; tekintsd azt úgy, mint a mely a szentség és erő dicsőségét kifejezetten jelenti és tudd meg, hogy általa te részese lesz a mi szolgálatunknak (et per hanc te participem ministerii nostri ne ignores)****, úgy hogy a mint minket a lelkeknek a belsőben való pásztoraiul és vezetőiul kell tekinteni, azonképen te a külsőben Isten igaz szolgálója, Krisztus egyházának minden viszontagsága ellen való erős védője és annak az országnak erős végrehajtója és sikeres kormányzója légy, melyet neked Isten adományozott és mely az apostolok helyetteseiként véghezvitt áldásosztásunk által és az összes szentek közbenjárása mellett kormányzásodnak átadatott; hogy a dicsőséges harcosok közt, az erények drágaköveivel ékesítve és az örök boldogság jutalmával megkoronázva, a Megváltóval és Üdvözítővel, Jézus Krisztus Urunkkal, kinek nevét viseled és kinek helyetese vagy, vég nélkül élvezd a dicsőséget.“

A korona föltétele után a király jobbába adják a kormánypálczát, baljába a királyi botot, a mennyiben e jelvények átadása nem már a korona föltétele előtt történt volna. Némely koronázási rendtartások szerint a királynak még más tárgyakat is adnak át; pl. elefántcsontkeresztet az igazságosság jelképeül †; sarkantyukat ††; keztyűket †††

* Coron. Aquisgran. és Pontificale Romanum Főlemlítve *Phillips*, id. m. III. 75.

** Coron. Aquisgran. — *Martène*, De antiqu. eccles. ritibus Ordo V. et VI. Id. *Phillips*, id. m. III. 76.

*** *Phillips*, id. h.

**** *Phillips*, id. h.

† *Martène*, Ordo VI Id. *Phillips*, III. 77.

†† *Martène*, Ordo II. *Phillips*, u. o.

††† *Phillips*, u. o.

Mindezek után a királyt, kard elülvitele mellett, ünnepi menetben királyi székéhez kísérik, hol az érsek őt ünnepélyesen *intronizálja*. Ugy a régi koronázó rendtartásokban, mint a Pontificale Romanum-ban e szavakkal történik az intronizáció: „Tartsd meg ezentul e helyet, melyet *Isten* adott neked *a mi átadásunk által* és az Isten és emberek közvetítője (Krisztus) adja, hogy *a papság és nép közvetítője* maradj.“*

Az ismertett jelvényátadások szimbolikájában első mozzanat az, hogy a királynak átadandó kardot az oltárról veszik. Ugy a keresztény római jogban, mint a keresztény germánoknál az oltár Krisztust jelképezte. Az oltárra helyezni egy okiratot, annyi volt, mint *traditio cartae* Krisztus irányában, tehát Krisztussal kötni jogügyletet. Az oltárról venni a kardot és azt átadni a királynak, annyit jelentett, mint Krisztus kezéből venni át a kardot, az *imperium* jelvényét. Ebben a szertartásban tehát az a jogi gondolat van kifejezve, hogy Krisztus adja át a kardot, vagyis az *imperiumot* a királynak az érsek közvetítésével.

A koronának a király fejére tételében ugyanez a jogi gondolat jut kifejezésre. Az említett szavak, melyek kíséretében ez az aktus végbemegy, kifejezésre juttatják azt, hogy Isten a királynak *adományozta az országot*; a püspökök pedig ezt az apostolok helyetteseiként a koronázás által a királynak átadják. A koronázás átadási cselekmény.

Ugyanebben az imádságban az is ki van mondva, hogy a koronázás által a király *részese lesz a püspökök szolgálatainak*; *episcopus externus*, vagyis egyházzvédő lesz. Ugyancsak ez az imádság a királyt *vicarius Christi-nek* is nevezi.

Az intronizáció szertartása és különösen az eközben használt szavak hasonlóképen a már említett gondolatot fejezik ki: az országot Isten adományozta a királynak s a koronázó érsek és püspöktársai ezt az adományt átadják a királynak a koronázás által. Figyelemreméltó itt még az a kifejezés is, hogy a király közvetítő a papok és a nép közt.

Az előadottakból világos, hogy a koronázás szertartásaiban az a gondolat fejeződik ki, hogy a királyi hatalom

* *Sta et retine amodo locum tibi a Deo delegatum per auctoritatem omnipotentis Dei et per praesentem traditionem nostram, omnium scilicet Episcoporum, caeterorumque Dei servorum: et quando clericum sacris altaribus propinquirem perspicias, tanto ei potiorum in locis congruis honorem inpendere memineris, quatenus mediator Dei et hominum te mediatorem cleri et plebis permanere faciat.* A jelen szöveg kezdő szavai helyett a Codex Ratoldi abbatis-ban levő frank koronázó rítusban (Migne, Patrol. lat. tom. 78, col. 260 sq.) ez áll: „*Sta et retine amodo (locum), quem huiusque paterna suggestione (olv. successione) tenuisti haereditario jure tibi delegatum*“ etc.

Istentől s nem a néptől ered. Ezzel el volt utasítva a népfelség eszméje, még a választó monarchiában is. Mert a választás csak a személy kijelölése, de a hatalmat nem a választóktól kapja a megválasztott, hanem Istentől. A király tehát „Isten kegyelméből való.“ Így írják magukat a magyar királyok is. Szent István utódai az Árpádházból, bár örök-léssel korlátozott választás útján jutottak a trónra, főhatal-muk eredetét Istenre vezetik vissza. Istentől koronázottaknak (Rex a Deo coronatus) mondják magukat; mert hiszen a koronázó esztergomi érsek mint Isten helyettese szerepelt a koronázásnál. És csakis ezen az alapon volt értelme az egy-házi koronázásnak, ha az több volt mint pusztá ájtatossági cselekmény. Miként a pap a házassági frigy megáldásánál mint Isten helyettese szerepelt, ki által Isten a menyasszonyt átadja a vőlegénynek, úgy a koronázásnál is Isten helyettese-ként járt el, ki által Isten átruházza a főhatalmat a királyra.

A főhatalom Istentől eredésének gondolata növelte a királyi hatalmat az alattvalókkal szemben; de viszont korlá-tozta is, mert kifejezésre juttatta a király felelősségét is Istennel szemben. Ezenkívül a keresztény kormányzati el-veknél megfelelően az ilyen alakilag korlátlan királyi hata-lom korlátozva volt a tanácskérés intézménye által. Az egy-házjogban nagy szerepet visznek a tanácsadó testületek; tehát nagy szerepük van az egyház szelleme szerint létesülő álla-mokban is. Szent István külön lelkére köti intelmeiben fiának az öregek tanácsának meghallgatását.

Az uralkodói felelősség nem szorítkozott a lelkiismer-retre vagy a tulvilágra, hanem in foro externo való felelős-ség is volt. Mert ugyanaz az egyház, mely közvetítette a királyi hatalom átruházását Isten nevében, vonta is felelős-ségre a királyt Isten nevében.

Ezek a mozzanatok mind jogi, még pedig közjogi ter-mészetűek a koronázás rítusában.

De a koronázás nemcsak azt fejezte ki, hogy az állami főhatalom Istentől származik át a királyra, hanem egyebet is. A jogi szerkezet, melyben a koronázásnál a hatalom átru-házása történt, a *hűbériségre* vall. A XI. században azt mondja *Damiani* szent Péter, hogy a megkoronázandó király a legfőbb fejedelem oltárához vezettedik, hogy uralmának kezdetét attól vegye át, ki által a királyok uralkodnak. Az ószövetségi szentírás szava: „Per me reges regnant,“ tehát hűbéri értelmezést nyert; a hűbériség ezen a ponton is be- vonult a kereszténységbe. Istent mint főhűbérurat tekintet-ték, kitől a király hűbérbe kapja országát. Természetes tehát hogy hűbérbirtokának kezeléseért felelős is a főhűbérurnak.

A keletrómai birodalomban még nem volt meg a koronázásnak ilyen felfogása.* Ott a császárokat a konstantinápolyi patriarka koronázta meg; de ha a koronázandó hercegnek még élt a koronás apja, vagyis a mikor valamelyik császár még életében kívánta fiát megkoronáztatni, akkor a konstantinápolyi patriarkával együtt a császár illesztette fia fejére a koronát. Ott tehát az öröklés elve, a császári hatalomnak apáról fiura öröklődésének gondolata gyöngítette s elhomályosította azt az eszmét, melyet a konstantinápolyi patriarkának mint egyházi férfiúnak részvétele volt hivatva kifejezni. A germán királyságokban azonban és azok mintájára Magyarországon a koronázás csakis egyházi férfiak által történik; a nádor vagy más világi ember közreműködésének nyoma sincs V. Lászlóig. Ezekben az országokban teljesen hűbéri aktus a koronázás; Isten mint főhűbér ur jelentkezik ebben, kinek a király lesz hűbérese; ennek magának is vannak hűbéresei. S ekkép a hűbéri tagozat a földi lét határain túl emelkedve, Istenig nyúl fel s e kapcsolat által megszentelik és megnemesítetik.

De ily körülmények között mit jelent az, hogy szent István és árpádházi utódainak koronázása a germán országokban elfogadott rítus szerint történt? *Azt, hogy ezzel a rítussal együtt szükségkép bevonult Magyarországra a hűbéri eszme is.* A koronázás mindjárt szent Istvántól fogva a hűbériség jegyében történt. Az azután felfogás dolga, hogy a szent István-féle alkotmányt elismerjük-e hűbéri alkotmánynak vagy sem. Az vitán kívül levő dolog, hogy a hűbériség nem volt nálunk annyira kifejlődve, mint egyebütt; a jószágokat nálunk általánosságban nem adományozták azzal a kifejezett kötelezettséggel, hogy birtokosaik szolgálatokat teljesítsenek a királynak, de jószágadományozások voltak, s emellett a várjobbágyoknak adott birtok hűbérbirtok volt.

III.

A koronázást azonban a germán népeknél, valamint az Árpádház alatt nálunk sem tekintették lényeges kelléknek a királyi hatalom megszerzésére. Az egyház a meg nem koronázott királyokat is elismerte. Csakhogy a ki az ő kezéből vette át a koronát, ez által közelebbi és bensőbb viszonyba lépett az egyházzal. A hatalom átszállása Istentől a királyra

* Bár az a gondolat, hogy az uralkodónak Isten adta át az országot, ott is meg volt. L. 1. C. de vetere iure 1. 17: „Deo auctore nostrum gubernantes imperium, quod nobis a coelesti maiestate traditum est.“

megtörtént a trónra jutás által, ha ez törvényszerű volt; a koronázás nem volt szükséges alakszerűsége az ország hűbéri átadásának Isten részéről, mint ahogy a házasságkötésnél sem tekintették lényegesnek azt, hogy a pap szerepeljen mint Isten helyett való átadója a menyasszonynak a vőlegény részére. De miképen a házasságkötésnél ez a papi közreműködés a közrejátszó sok czélszerűségi oknál fogva mind rendesebbé lett, míg végre — bár más alapgondolattal — lényeges alaki kellékké vált: ugyanigy a koronázás is, sok mindenféle czélszerűségi okból állandó tényleges szokássá lett, míg végre nálunk a főhatalom átruházásának lényeges cselekményévé vált.

A koronázás az egyháztól származik; tartalmat az adott neki. De ez a tartalom nem csupán ájtatossági mozzanatokból állott. Az az egyházi jellegű koronázás valójában nem csak egyházi, hanem közjogi jellegű is volt. Az volt a germán népeknél és névleg a frankoknál; az volt nálunk is kezdetűl fogva.

Ezzel a megnyitási ünnepély véget ért.

* * *

A tanári karra vonatkozólag megemlítenők a következő adatok:

1. Minthogy a tisztviselői lakpénzek országszerte föl emeltettek, akadémiánk tanárai is a nagyméltóságú vallás- és közoktatásügyi m. kir. minister ur f. 1909. évi január hó 13-án 154421-1908. sz. a. kelt rendelete értelmében m. 1908. évi október 1-től számítva magasabb lakbérben részesültek, még pedig Dr. *Bozóky Alajos* igazgató évi 1600, Dr. *Molnár Imre*, Dr. *Hoványi Gyula*, Dr. *Ágoston Péter*, Dr. *Mártonffy Marczel*, ny. r. tanárok évi 1280, Dr. *Sigmond Andor* és Dr. *Notter Antal*, ny. rk. tanárok pedig évi 1040 korona lakbérben.

2 Dr. *Ágoston Péter* ny. r. tanár részére a nm. vallás- és közoktatásügyi m. kir. minister úr f. évi márcz. 22-én 36009. sz. a. kelt rendeletével az eddigi 800 kor. személyes pótlék egyidejű beszüntetése mellett f. évi május 1-től 1400 korona személyes pótlékot utalványozott.

3. Ugyancsak Dr. *Ágoston Péter* ny. r. tanár a nm. vall. és közoktatásügyi m. kir. minister ur f. évi márcz. 24-én 28636. sz. a. kelt rendelete értelmében folyó évi május 1-től az első 400 koronás ötödévi korpótlék élvezetébe lépett.

4. Az 1908-1909. tanévre is a nm. vallás- és közoktatásügyi m. kir. minister úr a m. évi aug. 3-án 77170. sz. a. kelt rendeletével a kar előterjesztésére az államszámvitel

előadásával Dr. *Mártonfy Marczel* ny. r., a legújabb kor történetének előadásával Dr. *Sigmond Andor* ny. rk. tanárt bizta meg.

5. Dr. *Sigmond Andor* ny. rk. tanárnak, a magyar közgazgatási jogból történt egyetemi magántanári képesítését a nm. vallás- és közoktatásügyi m. kir. minister ur a f. évi május hó 18-án, 56344. sz. a kelt rendeletével jóváhagyólag tudomásul vette s őt e minőségben megerősítette; utóbb pedig f. évi jun. hó 8-án 62298. sz. a kelt rendelettel ny. r. tanárrá nevezte ki.

6. Dr. *Notter Antal* ny. rk. tanár részére a budapesti m. kir. t. egyetem hittudományi kara, jogbölcseleti és egyházjogi irodalmi tevékenysége elismeréseül a Horváth-alapból 500 koronát szavazott meg.

Végül megemlítendő, hogy a nm. vallás- és közoktatásügyi m. kir. minister úr m. é. decz 21-én 140020 sz. a kelt *szabályrendeletével* elvül kimondotta, hogy a tanárokat megillető ötödévi korpótlék, valamint a magasabb személyi pótlék is csak az egyetemi magántanári képesítés megszerzése után eltöltött szolgálati évek alapján állapítható meg.

A tanárok legújabb rangsorát a nm. vallás és közoktatásügyi m. kir. miniszterium Hivatalos közlönye f. é. 3. számához csatolt mellékletében közölte, miként a következő lapon olvasható. A fizetések az ötödévi korpótlékok nélkül értendők. Időközben Sigmond Andor dr. is ny. r. tanárrá neveztetett ki a VII. fizetési osztályba való sorozással évi 4000 kor. fizetéssel, évi 800 kor. személyi pótlékkal és évi 1280 kor. lakpénzzel.

A m. tanulmányi alapból fenntartott jogakadémiák igazgatói és tanárai.

Sor szám	N É V	Minőség	A jelenlegi fizetési osztályba valóságos minőségben kinevezetett			Évi fizetés és az 1904. é. I. tc. alapján járó személyi pótl.	Az 1879. é. IV. tc. alapj. járó sz. pótlék	Lakpénz	Állomáshely	Jegyzet
			év	hó	nap					
	VI. fizetési osztály.									
1	Bozóky Alajos dr.	igazgató	1893	VI.	7	8000	1600	Nagyvárad		
2	Fésüs György dr.	"	1899	VIII.	10	7200	1800	Pozsony	udvari tanácsos	
	VII. fizetési osztály.									
1	Molnár Imre dr.	r. tanár	1893	III.	31	6000	1280	Nagyvárad		
2	Wertheimer Ede dr.	"	1893	III.	31	6000	1440	Pozsony		
3	Hoványi Gyula dr.	"	1893	III.	31	6000	1280	Nagyvárad		
4	ifj. Vutkovics S. dr.	"	1897	X.	23	6000	1440	Pozsony		
5	Mandello Gyula dr.	"	1900	VI.	26	5400	1440	"		
6	Falcsik Dezső dr.	"	1900	VI.	26	5400	1440	"		
7	Oberschall Pál dr.	"	1901	IX.	17	5400	1440	"		
8	Kovács Ferenc dr.	"	1903	VII.	1	5400	1440	"		
9	Pázmány Zoltán dr.	"	1903	XI.	28	5400	1440	"		
10	Ágoston Péter dr.	"	1904	IV.	15	5400	1280	Nagyvárad		
11	Mártonffy Marcell dr.	"	1905	VI.	29	5400	1280	"		
12	Pauler Ákos dr.	"	1905	XII.	7	5400	1440	Pozsony		
13	Hodinka Antal dr.	"	1906	XI.	3	5400	1440	"		
14	ifj. Katona Mór dr.	"	1907	IV.	16	5400	1440	"		
15	Kiss Géza dr.	"	1907	VII.	12	5400	1280	Nagyvárad		
	VIII. fizetési osztály.									
1	Sigmond Andor dr.	rk. tanár	1906	VIII.	25	3600	1040	Nagyvárad		
2	Notter Antal dr.	"	1907	II.	16	3600	1040	"		

Szmrecsányi Pál püspök

† 1908. aug. 8.

1908. évi augusztus hó 8-án, este háromnegyed nyolcz óraker nagyméltóságú és főtisztelendő szmrecsányi *Szmrecsányi Pál* nagyvárad i. sz. megyés püspök, életének 63., áldozópapságának 40., püspökségének 17., várad i püspökségének 6. évében St. Moritz-Bad (Schweizban) a betegek szentségeivel ellátva az Úrban csendesen elhunyt. A boldogultnak hiült tetemei aug. 13-án Nagyváradra érkeztek és 14-én reggel háromnegyed 9 óraker a püspöki palotában történt beszentelés és folytatólag a székesegyházban tartott Requiem után Sáros-Daróczra szállítottak, a hol a boldog feltámadás reményében aug. 17-én a családi sirboltban örök nyugalomra helyeztettek.

Az akadémia nevében az igazgató a következő részvét-iratot intézte a helybeli i. sz. káptalanhoz:

Nagyságos és Főtisztelendő i. sz. Káptalan!

Kegyes főpásztorunk nagyméltóságú és főtisztelendő Szmrecsányi *Szmrecsányi Pál* püspök úr halála alkalmából, fogadja a nagyságos és főtisztelendő káptalan úgy a magam, mint a vezetésem alatt álló nagyvárad i kir. kath. jogakadémia őszinte mély részvétét.

Nagyvárad, 1908. aug. 12.

pilismaróti *Dr. Bozóky Alajos*.
kir. tanácsos, igazgató.

Erre a káptalan a következő választ küldte:

*Nagyságos pilismaróti Dr. Bozóky Alajos kir. tanácsos, kir.
kath. jogakadémiai igazgató úrnak*

Nagyváradon.

Felejthetetlen szeretett főpásztorunk, főtisztelendő Dr. *Szmrecsányi Pál* püspök urunk elhunytá alkalmából kifejezett becses és bánatunkban vigasztaló részvétéért fogadja hálás köszönetünket.

Kiváló tisztelettel

Nagyváradon, 1908. augusztus hó 19-én tartott törv. ülésünkből.

A nagyvárad i i. sz. káptalan képviselőjében:

Palotay László, nprépost.

A temetés a közönség óriási részvéte mellett ment végbe. A beszentelést a püspöki rezidenczia kapuja alatt, valamint a gyázmisét a székesegyházban *Samassa József* egri bibornok-érsek, a Daróczon történt temetést, melyre Nagyváradról is sokan elutaztak, *Fischer Colbrie Ágost* kassai püspök végezték.

* * *

Az idén is rajta volt a jogtanári kar, hogy a hazafias és vallásos érzület ápolása körül minden kínálkozó alkalomkor nemes példát mutasson az ifjúságnak.

Testületileg megjelent a kar 1908. aug. 18-án mint Ő császári és apostoli kir. Felsege legmagasabb születése napján a helybeli székesegyházban nagy ünnepélyességgel tartott Te Deum-on.

1908. aug. 20-án, mint Szent István első apostoli királyunk emlékének évforduló napján ugyanott tartott fényes isteni tiszteleten.

1908. évi okt. 4-én mint Ő császári és apostoli kir. Felsege legmagasabb nevenapján megjelentünk a székesegyházban tartott Te Deum-on.

1908. évi okt. 6-án az aradi vértanukért a Szent László templomban tartott Requiemen s ugyanaz nap d. u. 6 óraker az akadémiai ifjúság által a diszteremben rendezett hazafias gyászünnepélyen.

1908. évi nov. 19-én a néhai *Erzsébet* király asszonyunkért a premontrei templomban tartott Requiemen.

1909. évi ápril 10-én a székesegyházban tartott feltámadási ünnep- és körmeneten és június 10-én az Úrnapi isteni tisztelet és körmenetben.

1908. évi decz. 2., mint Ő felsége uralkodásának 60. évfordulója alkalmából a székesegyházban tartott Te Deum-on.

1809. máj. 19-én a kolozsvári t. egyetem zászlószentelési ünnepélyén a tanári kart Dr. Nagy Ernő ottani ny. r. tanár, az ifjúságot Gerő Gusztáv és Weil Károly joghallgatók képviselték.

Résztvettünk azonfelül a nagyváradai Szigligeti-Társaság által 1908 nov. 8., decz. 20., 1909. márcz. 28-án disztermünkben rendezett matinéin, a kath. kör által nov. 29-én rendezett pápai jubileumi ünnepélyen, s az 1909. márcz. 4., 8-án tartott bőjti estélyen, valamint végre márcz. 15-én az akadémiai ifjúság által rendezett hazafias ünnepélyen.

Budapesten a magyar jogász-egylet kezdeményezése folytán az ország kegyelete nagynevű jogásznak néhai Dr. *Szilágyi Dezső*, volt m. kir. igazságügyi miniser és kiváló

parlamenti szónok, sirjára díszes emléket állított. Tanári karunk képviselőjében Dr. Mártonfy Marczel ny. r. tanár tette le az akadémia koszorúját a m. évi okt. 17-én leleplezett sír-emlékre.

DR. KAUTZ GYULA

† 1909. márcz. 28-án.

Ki innen indult arra a nagy útra, melyet oly páratlan sikerrel befutott, arról illik, hogy akadémiánk Évkönyvei is örökítsék meg emlékét. F. évi márczius 28-án hunyta le Budapesten örökre szemeit *Kautz Gyula*, a ki hatvan évre terjedő aktív működése pályáján páratlan kötelességtudással és nem mindennapi eredménnyel töltötte be helyét. Mint egyetemi tanár a tanszéken harmincz éven keresztül egész generációkat nevelt a tudomány szeretetére. Mint tudományos író, a nemzetgazdaságtan, pénzügytan és politika első magyar nyelvű rendszeres és az európai tudomány színvonalán álló kézikönyveit tette közzé, melyeket a tudományos akadémia díjaival tüntetett ki. Méltó feltűnést keltett nagy pályázati munkáival is, melyeket az Akadémia szintén megkoszorúzott. Tartalmas értekezéseinek, felolvasásainak és emlékbeszédeinek se szeri, se száma. Egy 1860-ban megjelent németnyelvű munkája, „Geschichtliche Entwicklung der Nationalökonomie und ihrer Literatur“ az egész európai szakirodalomban e nemben az első, kimerítő dolgozat volt, melyet még ma is, külföldi egyetemeken sűrűen használnak, s a mely alapvető munkának van elismerve.

Mint országgyűlési képviselő 1865-től 1883-ig, mint főrendiházi tag 1885-től fogva haláláig buzgó, tevékeny és hasznos vezérlő férfiak volt a Deák-pártnak, majd a szabad- elvűpártnak, a ki állhatatosan ragaszkodott a hatvanhetes rendszerhez. Élete egyik büszkeségének vallotta, hogy az 1867. évi nagy kiegyezési s kvóta-bizottság egyik előadója volt.

Mint az Osztrák-Magyar Banknak 1883-tól 1891-ig alkormányzója, 1891-től pedig 1900-ig főkormányzója, jelentékeny része volt a monarchia valuta, viszonyainak rendezése és különösen az aranyvaluta behozatala körül is. A jegybank vezetői állásában sikeresen hatott oda, hogy mind az intézet újjászervezésében, mind a gyakorlati üzletvitelben Magyarország politikai és közdasági érdekei egyaránt az eddiginél nagyobb és teljesebb mértékben vétessenek figyelembe. Ebben a tekintetben mindenki elismerte jelentőséges érdemeit.

Mint az Akadémia nemzetgazdasági bizottságának, a Magyar Közgazdasági Társaságnak elnöke és tagja, minden irányban való buzgó közreműködésével előmozdítani törekedett tudományos életünk érdekeit.

Igazán európai látókörű, a mellett színmagyar érzésű ember volt, a ki mindegyik hivatásában kitünően sáfárkodott nagy tehetségével és bárhová vitte is pályája, egész erejéből azon volt, hogy hazája javára teljesítse kötelességét. Emlékét kegyelettel és elismeréssel fogja megőrizni a magyar tudomány története.

Akadémiánk is kitűzte a gyászlobogót, az özvegyhez, valamint a budapesti Tudományegyetem tanácsához pedig részvétiratot intézett.

Az Akadémia palotájának a gyász komor pompájával borított előcsarnokából márcz. 30-án temették el *Kautz Gyula* titkos tanácsost. Halála nagy részvétet keltett, amely a temetésen is megnyilatkozott. A családnál személyesen is sokan kondoleáltak, azonkívül a részvénytílatkozatok nagy sokasága érkezett levélben és táviratban. A király kabinetirodája utján közölte részvétét. A temetésen ott volt a politikai, közgazdasági, pénzügyi és tudományos világ számos kiváló tagja, a társadalmi élet sok kitünősége és nagy közönség, mely megföltötte az előcsarnokot s ellepte az Akadémia palotájának környékét. A többi között ott voltak :

Wekerle Sándor miniszterelnök, *Apponyi* Albert gróf és *Josipovich* Géza miniszterek, *Popovics* Sándor és *Molnár* Viktor államtitkárok, *Fejérváry* Géza báró a darabont-testőrség kapitánya, *Wlassics* Gyula a közigazgatási bíróság elnöke, *Láng* Lajos, *Hieronymi* Károly, *Eötvös* Lóránt báró és *Lukács* György volt miniszterek, *Széchenyi* Béla gróf koronaőr, *Dessewffy* Aurél gróf a főrendiház elnöke, *Firczák* Gyula munkácsi püspök, *Tarkovich* József, az Osztrák és Magyar Bank pesti kormányzója, *Ghiczy* Béla altábornagy, *Zsilinszky* Mihály titkos tanácsosok, *Forster* Gyula báró, *Korányi* Frigyes báró, *Harkányi* Frigyes báró, *Beöthy* Zsolt, *Zichy* Ferraris gróf és *Lánczy* Leó főrendek, *Berzeviczy* Albert belső titkos tanácsos, az Akadémia elnöke, *Wartha* Vincze műegyetemi rektor, alelnök és *Heinrich* Gusztáv miniszteri tanácsos, főtitkár, azonkívül az Akadémiának csaknem minden a fővárosban időző tagja, *Székely* István tudományegyetemi rektor számos egyetemi professzorral, az Osztrák és Magyar Bank képviselőjében Bécsből *Pranger* József udvari tanácsos, vezértitkár, *Waldmayer* Károly titkár, továbbá *Szalay* Imre a Nemzeti Múzeum igazgatója, *Bárczy* István polgármester, *Vargha* Gyula a Kisfaludy-Társaság főtitkára, *Gy. pay* Pál főispán,

Pulszky Garibaldi, több egyesület küldöttei, azonkívül számosan az elhunyt barátai és tisztelői közül.

A szertartás, melyet *Bakács* János belvárosi plébános végzett, délután három órakor kezdődött. Beszentelés után a halottat az Akadémia nevében *Berzeviczy* Albert elnök bucsúztatta el. Beszédében, mint az Akadémia volt másodelnökéről, egyik legrégebb és legkiválóbb tagjáról emlékezett meg *Kautz* Gyuláról. Azután a többi közt ezt mondotta:

Nemzedékek tanítómestere volt s tudós író, a kinek roppant kiterjedt munkásságát ismerte és méltányolta a külföld is, egyik alapvetője közgazdasági és politikai tudományunknak, ki még élete legutolsó éveiben sem tette le a tollat s nagy Széchényink szellemi hagyatékát magyarázta az új nemzedéknek. A kipróbált hazafi, ki ifju korában fegyvert fogott szabadságunk védelmére, kit a külföld ismételt hivatása egy perczre sem tántorított el hazai munkakörétől, hosszú és munkás parlamenti pálya és a monarkia egy közös intézményének vezetésében teljesített fontos föladatok után a honfi és tudós kiolthatatlan lelkesedésével szentelte magát ismét egészen a magyar tudomány szolgálatának.

Berzeviczy Albert beszéde után *Földes* Béla udvari tanácsos, egyetemi tanár a tudományegyetem nevében bucsúztatta el a halottat. Különösen *Kautz* Gyula érdemeit méltatta, a melyekről a legnagyobb elismeréssel szólt. Vázolta az elhunytnek egész működését a tudományirodalom s az oktatás terén is, megállapítva, hogy *Kautz* Gyula lelkét életének minden órájában a tudomány szuverén szeretete töltötte be s a tudomány kötötte le első sorban érdeklődését. Szívén hordozta utolsó órájáig a magyar nemzet nagy szellemi érdekeit. A bucsúztató beszéd után elindult a gyászmenet. A halottat a kerepesi-uti temetőben helyezték örök nyugalomra a főváros által adományozotr díszsírhelyen.

A nagyváradi jogakadémia nevében az elhunytnek özvegyéhez intézett részvétirat ekkép hangzott

Kegyelmes Asszony!

Férje, néhai dr. *Kautz* Gyula elhunya alkalmából fogadja a mi akadémiánknak is legmélyebb részvételét! A pálya, melyet dr. *Kautz* Gyula befutott a nagyváradi kir. jogakadémiára is vetett egy fénysugarat, mert hiszen itt kezdte meg tanári működését, mely későbbi sokoldalú fáradhatatlan hazafias tevékenységének kiinduló pontja volt. Aka-

démiánk mindenkor megőrzi emlékét. Áldás és béke lebegjen hamvai fölött!

Megkülönböztetett mély tisztelettel maradván
Nagyvárad, 1909. márczius 31.

Alázatos szolgálja

pilismaróti *Dr. Bozóky Alajos*,
kir. tanácsos, igazgató.

Erre a következő válasz érkezett.

A királyi jogakadémia

Tekintetes Igazgatóságának!

Nagy-Várad.

Hálás köszönettel vettem a nagyvárad kir. jogakadémiának részvétnyilatkozatát, melyet Nagyságos Igazgatója oly kegyes volt tolmácsolni.

Ifjúkori emlékeim füződnek elhunyt férjem nagyvárad tanári működéséhez és aggkoromban ért szerencsétlen veszteségem vigaszul szolgál meleg részvétük, melyért újlag hálás köszönetet mondok.

Budapest, 1909. évi április 2.

Kiváló tisztelettel:

Özv. Kautz Gyuláné.

Kautz Gyula született Győrött 1829. november 5-én.* Ugyanott végezte középiskolai és akadémiai tanulmányait, a pesti egyetemen 20 éves korában avatták doktorrá. Az 1848—49-iki szabadságharc folyamán rövid ideig mint önkéntes nemzetőr szolgált. A tanári pályára szánva magát, külföldi egyetemek látogatására ment Berlinbe, Heidelbergbe s különösen Lipscebe, hol Roscher Vilmos előadásait hallgatta s visszatértkor, 1851. végén azonnal a pozsonyi királyi jogakadémiához nevezték ki segédtanárrá. 1853. *elején mint rendes tanár a nagyvárad jogakadémiához*, 1858-ban pedig saját kérelmére az akkor még Budán fennálló műegyetemhez helyeztetett át s mindkét intézetnél a közgazdasági és közigazgatási tanszakokat adta elő. Ebben az időben kezdte meg tudományos irodalmi működését az Osztrák-Magyar Birodalom Statisztikája című tankönyvvel s a Török

* Az életrajzi adatokat az „Ujság“ című politikai napilapból vettük át.

János által megindított „Kelet Népe“ című folyóiratban (1854-ben) közzétett nagyobb tanulmánnyal: Smith Ádám és a modern nemzetgazdaságtan cím alatt. Az ötvenes évek végén habilitálta magát a pesti egyetemen, mint a politikai tudományok docense s jutott állandó összeköttetésbe a Tudományos Akadémia, a közélet s a publicisztika vezérlő embe- reivel és kezdett részint az Országos Gazdasági, részint az Országos Iparegyesületben, az ezekben ez időtájt lefolyt mozgalmas tárgyalásokban és vitákban s a közélet terén is szerepelni. 1860-ban akadémiai levelező taggá választották s ott 1861-ben „Az állameszme világtörténeti fejlődésében“ cz. értekezésével foglalta el székét. 1862-ben a londoni világkiállítás tanulmányozására küldte az akkori magyar királyi helytartótanács, mely alkalommal tett észleleteiről terjedelmes Jelentés-ben számolt be. Nagyobb szabású szakmunkáit ez időben tette közzé, jelesen 1860—63-ban Nemzetgazdaság- és pénzügytan című tankönyvét és Politikai vagy országászat- tan című kézikönyvét. (Az előbbit a Magyar Tudományos Akadémia a Marczibányi-féle díjjal, az utóbbit pedig 1878-ban az akadémiai nagy jutalommal koszorúzta meg.) Ezekhez járult Theorie und Geschichte der Nationalökonomie und ihrer Literatur (2 kötet, Bécs, 1858—1860. Magyarul kivon- tatban Csengery „Budapesti Szemlé“-jének 7, 8, 9, és 10. kötetében) című műve, a melyben egyfelől az ugynevezett történelmi-etikai iskola tanainak tüzetesebb megalapításához járult, másrészt a közgazdaságtan elméleti és irodalomtörténeti fejlődését az egész szakirodalomban először tudományosan és kimerítően tárgyalta. Ilyenül a külföldön is elismerték s elsőrendű forrásműként idézték. Ez időtájt külföldi tudomá- nyos folyóiratokba is irt nagyobb cikkeket, melyek közül a Brockhaus-féle „Unsere Zeit“-ban láttak napvilágot és feltü- nést keltettek: a Széchenyi István, Deák Ferencz és Teleki Lászlóról irt politikai jellemrajzok.

1863-ban kinevezték a pesti tudományegyetemre a ma- gyar közjog és közigazgatás, 1868-ban pedig a nemzetgaz- daság- és pénzügytan rendes tanárává. 1864-ben az osztrák közoktatásügyi kormány a prágai egyetem politikai tanszékét ajánlotta fel neki; Kautz azonban hivatkozva hazájához való köteles ragaszkodására, az ajánlatot épp úgy visszautasította, mint néhány évvel később a Beck közös pénzügyminiszter által neki tett azt az ajánlatot, hogy fogadja el oldala mel- lett az államtitkári, illetve első osztályfőnöki állomást. A Tudu-ományos Akadémia 1865-ben rendes tagjává választotta. Az 1865—68-iki országgyűlésre pedig Győrött képviselővé válasz- tották s így Kautz volt az első tanár a magyar törvényhozó

testületben. A Deák-párthoz csatlakozott és ennek mindvégig hű, buzgó és munkás tagja volt. Tevékeny része volt a bizottsági munkálatokban, előadója volt a pénzügyi bizottságnak s így az első alkotmányos budgetnek; egyik tagja a kiegyezést előkészítő 67-es bizottságnak; jegyzője a Bécsben ülésezett nagyfontosságú kvóta-bizottságnak és több ízben a közoktatásügyinek. A parlamentben nem gyakran szólalt föl s nagyobb beszédei mind polémikus jellegűek voltak. A kiegyezés nagy művének létrehozatala körül érdemesültek sorában kiváló hely illeti meg Kautzot is. Lónyay pénzügyminiszter megbízásából ő dolgozta ki azt az emlékiratot, melynek alapján egy bizonyos nagy osztrák konzorciumnak a dohányjövedék bérbevételére célzó ajánlatát a korona és a kormány visszautasította s ezzel a magyar kincstárt milliókra rugó jövedelemcsorbulástól megóvták. Ugyancsak 1857-ben, mint a valuta és pénzügyrendszer tárgyában Bécsben tartott hivatalos értekezletek tagja, aranyvalutára való átmenetel és a francia frankrendszer behozatala mellett nyilatkozott. Ekkor tette közzé a társulási intézményeket elemző dolgozatán kívül: *Nemzetgazdaságunk és a vámpolitika*, továbbá *A nemzetgazdasági eszmék fejlődési története és befolyása a közviszonyokra Magyarországon* című, akadémiai jutalmakkal koszoruzott terjedelmes két munkáját. Az egyetem előbb dékánná és azután az 1873—74-iki tanévre rektorra választotta. A kormány ugyanekkor a tiszai vasut igazgató-választmányában képviselővel bízta meg, mely állásában a vasut államosításának eszméjét hathatósan segítette érvényre jutni. Ugyanekkor jelentek meg *Az egyetemek hivatása és az Újkori állam* című rektori beszédei. 1875-ben megkapta a Lipót-rendet. 1878-ban ovációk közt ülte meg huszonöt éves profeszori jubileumát. 1882-ban az Osztrák-Magyar Bank alkormányzói állására nevezték ki. Egy ideig a Tudományos Akadémia nemzetgazdasági bizottságának elnökségét is viselte. A főrendiháznak 1885—86-ban történt újjászervezése alkalmával az élethossziglani tagságra nevezték ki.

1892 elején a magyar és osztrák kormány együttes felterjesztésére a király kinevezte az Osztrák-Magyar Bank főkormányzójává. Ez állásában a pénz- és valuta-rendszer modern értelemben való átalakítására irányzott törekvéseknek buzgó támogatását tekintette egyik főfeladatának. Működése elismeréséül 1893 elején titkos tanácsossággal tüntették ki. 1898-ban megkapta a Ferencz József-rend nagykeresztjét. 1900-ban lemondott az Osztrák-Magyar Bank főkormányzói állásáról, a mikor szintén nagy királyi kitüntetésben részesült. A Magyar Tudományos Akadémia igazgatósági, nemkülönben

a párisi Société d' conomie Politique és a londoni nemzetközi statisztikai intézetnek tiszteleti, a Magyar T rtelmli Társulatnak, az Országos Iparegyes letnek és a Természettudományi Társulatnak tagja volt. Kautz-czal kezdődik hazánkban a nemzetgazdaságtan szorosan tudományos irodalmi m vel se. Külföldön is elismeréssel nyilatkoztak munkáiról s id zik is mint szaktekintelyt.

Érdekes, hogy mialatt Kautz utolsó perceit  lte, az Akadémián éppen arról tanácskoztak, hogyan  nnepelj k meg nyolczvan esztend s születése napját. A tanácskozás éppen véget ért, mikor Kautz halála hirét k z lt k. A belvárosi polgári k r is készült a nyolczvanadik születési nap meg l s re. Zala György már plaquettet is készített erre az alkalomra.

Az elhunyt 56 évig  lt boldog házasságban nejével és hat év előtt  lte aranylakodalm t.  zvegy n kívül unokája *Somssich Miklósné sz l. P sp ky Margit*, veje *P sp ky Emil*, *Somssich Miklós*  s két dédunokája, *Somssich Andor*  s *Gyula* siratják.

Radvay-Rentmeister Antal

† 1908. decz. 22.

Ugyancsak a mi akademi nkon kezdte meg tanári pályafutását a m.  vi december hó 22- n Pozsonyban elhunyt ottani nyugalmazott jogakademiai tanár, Rentmeister A., kinek emlékét szintén illik meg r kíteni nk  vk nyveinkben.

Rentmeister Antal 1837.  vi január hó 30- n született Szentgyörgyön Pozsony megyében. Gymnasiumi tanulmányait a pozsonyi cs. kir.  llamgymnasiumban végezte, a hol 1855.  vi augusztus hó 8- n szerezte meg az érettségi bizonyítványt. A jogot szintén Pozsonyban hallgatta 1855 - 1858-ig az ottani cs. kir. jogakademi n. Egészen fiatal korában került a nagyv rad  cs. kir. jogakademi hoz tanársegédnek, de már a következő 1859-60. tanévben szabadságot nyervén a wieni cs. kir. tudományegyetemen b vitette ki jogi ismereteit. 1863.  vi márczius hó 3- n a magyar kir. helytartótanács az időközben m. királyivá átváltozott akademi nkhoz nevezte ki a római és egyházi jog ny. rk. tanárává, majd pedig 1866.  vi aug. 30- n hasonló minőségben a pozsonyi kir. jogakademi hoz helyezte  t s ugyanott már 1867.  vi december hó 10- n ny. r. tanárává neveztetett ki.

Azóta szakadatlanul egészen 1903. évi szept. haváig, nyugalomba vonulásáig, kathedrájának szentelte minden idejét. A Jogtudományi Közlönyben megjelent apróbb dolgozatai, névszerint Házassági jogesetei, majd a m. t. Akadémia által kiadott Gaius-a és Lex. Falsidia-ja fényes tanubizonyoságot tesznek éles kritikai szelleméről és alapos római jogi tudományáról, a melyben abban az időben alig múlta őt fölül valaki hazánkban. Hogy számos tanítványainak biztos vezérfonalat adjon kezökbe, Marczell római jogi institutióit zamatos magyar fordításban bocsátotta közre és evvel is hasznos szolgálatot tett a hazai jogirodalomnak. Kartársai az őszinte barátot és igaz kollegát tisztelték ő benne. Pozsonyból is még számos éveken át felkereste a biharmegyei Balázsházy-családot és a nemes vadász-sportban találta fel üdülését. A jogi szakoktatás terén szerzett érdemei elismeréséül Ő Felsége 1905. évi április hó 18-án kelt legmagasabb elhatározásával a magyar nemességet adományozta neki és törvényes utódainak a *szentgyörgyi* előnévvel és egyuttal megengedte, hogy nevét *Radvay*-ra változtathassa. Fia, Károly pozsonyi posta- és táviró igazgatósági titkár.

Igénytelen, szerény és kedves modora még most is felejthetetlen az ő egykori nagyváradi ismerősei és barátjai előtt.

Aldás emlékére!

* * *

Az előadások a felsőbb helyen jóváhagyott leczkerend szerint a törvényes szünetek kivételével mult évi szeptember 16-tól folyó évi május 30-ig bezárólag folytak. Gyakorlati előadások az idén is voltak, még pedig a római jogból, a jogtörténetből, a jogbölcészetből, a büntetőjogból, a közgazgatási jogból, a magyar közjogból és a politikából.

Az alap- és évvégi elméleti államvizsgálatokat folyó évi junius hó 7-e és 23-ika közötti időben tartottuk, a tanévet ünnepélyesen berekesztő Te Deum folyó évi jun. 6-án volt.

Részvételét fejezte ki akadémiánk: Dr. *Szmrecsányi Pál* nagyváradi l. sz. püspök (1908. aug. 8.) *Román József* h. ügyvéd s államtudományi államvizsgálati bizottságnak volt külltagja (aug. 29.), Dr. *Oberschall Adolf*, a kir. Kuria elnöke (szept. 9.), *Falk Miksa* publicista (szept. 10.), *Palotay László* a nagyváradi l. sz. káptalan nagyprépostja (szept. 26.), *Örvény Iván*, helybeli főreáliskolai igazgató (szept. 27.), *Ponty Kelemen* ny. premontrei főgymnasiumi tanár (decz. 11.), Dr. *Szentgyörgyi Radvay (Rentmeister) Antal*, pozsonyi kir. jogakadémiai nyugalmazott s 1863—1866. nagyváradi kir. jog-

akadémiai tanár (decz. 22.), perkupai *Darvassy Endre* ny. m. kir. pénzügyigazgató s államtudományi államvizsgálati bizottságunk volt kültagja (1909 febr. 11.), *Debreczeni József* helybeli kir. tszki bíró (1909. febr. 19.), Dr. *Kautz Gyula* főrendiházi tag, egyetemi ny. s egykor 1853–1858. nagyvárad kir. jogakadémiai tanár (1909. márcz. 27.), Ftdő dr. *Vajda Gyula* kolozsvári t. egyetemi bölcsészeti dékán (1909. márcz. 26.), *Sal Ferencz* kir. tanácsos, Nagyvárad-város polgármestere és az államtudományi államvizsgálati bizottságunk volt kültagja (1909 ápril. 21.), Dr. *Szamosi János* kolozsvári bölcsészeti ny. tanár (1909. ápril. 27.) bekövetkezett halálesetük alkalmából.

V. A TANÁROK IRODALMI MŰKÖDÉSE.

Dr. *Bozóky Alajos* igazgató-tanár dolgozatai:

1. Tanévmegnyitó beszéd — Almanach 7. k.
2. Az új típus (a kollektív szerződés.) *Ügyvédek Lapja* 1908. ért. 31. sz.
3. A tarifaszerződés U. o. 36. 37. 38.
4. A kollektív szerződés törvényhozási szabályozásáról. U. o. 1909. ért. 13. (jubileumi) számában.
5. Tőzsdei spekulációkra való csábítás U. o. 16. sz.
6. Nyilvános gyűjtések. U. o. 20. sz.
7. Fentartható-e a formahiányban szenvedő végrendelet? U. o. 26. 27. 28. sz.

Dr. *Hoványi Gyula* ny. r. tanártól megjelent:

Megnyitó beszéd a nagyváradi kath. kör. által a város-háza nagytermében f. é. június 27-én rendezett Szt. László ünnepélyen. *Tiszántúl* 145. számában.

Dr. *Ágoston Péter* ny. r. tanár dolgozatai:

1. A nagybirtok hatása a magánjogra. *Huszdik Század* 1908. évf. III. 100 és köv. l.
2. Az egyházi vagyon tulajdonjoga. *Huszdik Század* 1908. évf. 180. s köv. l.
3. A magyar közigazgatás. *Huszdik Század* 1908. évf. 541. s köv. l.
4. Az ipartörvény tervezet a munkaviszonyról. *Szocialismus* II. évf. 653 s köv. l.
5. Pluralitás és ált. választójog. *Szocialismus* III. évf. 12. s köv. l.
6. A helyi program igazgatási elve. *Szocialismus* III. évf. 199. s köv. l.
7. A közigazgatási helyi szervezetek szociálpolitikai feladatai. *Szocialismus* III. évf. 249. s köv. l.
8. Észrevételek a bpesti lakásbérleti szabályrendelet tervezetéhez. *Városi Szemle* I. évf. 546. s köv. l.

9. Népirodák. Városi Szemle I. évf. 205. s köv. 1.
10. Az automobil-forgalom szabályozásának korlátai. Városi Szemle II. évf. 338. s köv. 1.
11. Lindemann: Die deutsche Städteverwaltung. Városi Szemle 434. s köv. 1.
12. A kollektívszerződés. Magyar jogászegyleti előadás.
13. A nagy ipar és nagy birtok ellentétes hatása a munkabérekre. Huszadik Század 1909. évf. 44. s köv. 1.
14. Nemzeti társadalom és kultúra. A bpesti ujságírók 1909. évi Almanachja 331. s köv. 1.
15. A szekularizáció (Deutsch Zsigmond s tsa kiadása).
16. A munka rabsága (Deutsch Zsigmond és Tsa kiadása.)
17. Löhne d. Feldarbeiter in Ungarn (Die Neue Zeit XXVII. évf. 643 s köv. 1.)

Dr. Mártonffy Marczel ny. r. tanár dolgozatai:

1. Kereskedelmi cégek átruházása részvénytársaságokra. Budapest, Lampel R. (Wodianer J. és fia) R.-társ. kiadása.
2. Reformkérdések a szabadalmi jog köréből. (Iparosok olvasótára 1909. 7—8. szám).
3. A kereskedelmi cég egysége. Magyar kereskedelmi Jog. 1909. 2. szám.

Dr. Kiss Géza ny. r. tanár dolgozatai:

1. A jogalkalmazás módszeréről kritikai és dogmatikai tanulmány a magánjog köréből. Budapest, Athenaeum, 1909. XVI. és 244. oldal.
2. A jogforrások elmélete az angol jogi irodalomban Jogállam VII. sz. (1909) 10. f.
3. A házasságon kívül született gyermek tartási igénye. Felszólalás a Magyar Jogászegylet 1909. febr. 20-ik ülésén. Jogászegyl. köt. XXVII. K. 1. f.
4. Az interpretatio és szokásjog viszonya a római magánjogban. Felolvasatott a Magyar Tudományos Akadémia II. osztályának 1909. máj. 11-iki ülésén.
5. A törvényes engedmény (Cessio legalis) kérdéséhez. Jogállam VIII. K. (1909) b. t.
6. Anzeigepflicht im Zivilrecht. Grünhut's Zeitschrift f. d. Privat u. öff. Recht (Wien) XXXVI. k. (1909) 2. f.

Dr. Sigmond Andor ny. r. tanár dolgozatai:

1. Pénzligyeink alakulása 1900-tól 1909-ig. (Magyarország 1908. október 25.)
2. Az áll jövedékek és üzemek gazdasági eredménye (2 közlemény Magyarország 1908. november 15. és 22.)
3. A török–szerb bojkott mozgalom. (Magyarország 1908. december 13.)
4. A harmadik egyetem. (Magyarország 1909. január 3.,)
5. A modern gazdálkodás perspektívája. (2 közlemény) Magyarország 1909. április 4. és 6.)

Dr. Notter Antal ny. rk. tanár dolgozatai:

1. A koronázás jelentősége a Szent István-féle alkotmányban. (Felolvasta a jogakadémia tanévének megnyitása alkalmával. Közölve a jelen Almanach 14–24 lapjain.)
2. Szent István király apostoli követsége. (Hittudományi folyóirat 1908. IV. füzet.)
3. Eljegyzés és házasságkötés a „Ne temere“ dekrétum szerint. (158. oldal.) Budapest, 1909. A Szent-István-Társulat bizománya.
4. Ünnepi beszéd a jogakadémia ifjúságának 1909. márczius 15. ünnepélyén.
5. Manuale juris canonici. Auctore Alexandro Tauber. (Könyvbírálat.) Egyházi Közlöny 1909. június 18. szám.)
6. Benedikto Sauter. Kolloquien über die III. Regel. (Könyvbírálat.) Egyházi Közlöny 1909. június 25. szám.)

Dr. Némethy Gyula magán tanár dolgozatai.

1. Szent László király középkori festésünk tükrében. Tiszántul 1908. jul. 1.
2. A leégett mezőtelegdi templom. Tiszántul 1909 jun. 10.
3. Angol orvostanárok a psyche-ről. Religio. 1908. november 8.
4. A chapelle-aux-saints-i ősember. Religio. 1909. jan. 31.
5. A moustier-de-peyzac-i ősemberpár. Religio. 1909. febr. 21.
6. Chapelle-aux-saints, Mustier de Peyzac és Heidelberg. Religio 1909. márcz. 28.
7. Éhinség és labororium Kath. Szemle 1908. decz.
8. Modernség problémája a keresztény művészetben. Kath. Szemle 1909 febr.

A tanárok irodalmi működését a lefolyt évben is lényegesen előmozdította ama szives készség, melylyel a budapesti és a kolozsvári m. k. t. egyetemek könyvtárai a kívánt műveket rendelkezésre bocsátották, a miért e helyen az akadémiai igazgatóság forró köszönetét nyilvánítani kedves kötelességének ismeri.

VI. IFJUSÁGI EGYLETEK.

1. Joghallgatók segélyző egylete.

Elnök: Czelláth Árpád IV. é. jh.
 Alelnök: Vass Árpád III. é. jh.
 Főjegyző: Szondi György II. é. jh.
 Aljegyzők: Véssey Kálmán és Liszkay Loránd I. é. jh.
 Pénztáros: Büchler Lajos II. é. jh.
 Ellenőr: Sztaniszlavszky Ervin I. é. jh.
 Könyvtáros: Lehotzky Brunó I. é. jh.

Választmány.

Kenéz Sándor, Középeßy Emil, Sebestyén Gyula és Manajlovits Tivadar IV. é. jh. Koller Lajos, Kovách Kálmán Jäger Nándor és Nesztor Aurél III. é. jh. Kaczvinszky József, Gerő Gusztáv, Lehotzky István és Molnár Géza II. é. jh. Frenzt Sándor, Mihelffy Albert, Pató Sándor és Tabéry Géza I. é. jh.

Az egylet alaptökeje ez évben is csak 20 koronával t. i. 21397 korona 66 fillérről 21417 korona 66 fillérre emelkedett, segélyezésben 6 joghallgató részesítettett 150 koronával, a kamát, s minden egyéb jövedelem a felmerült kiadások fedezése után a Mensa Academica pénztárába utaltattott.

2. Az olvasó és önképző kör.

Elnök: Sebestyén Gyula IV. é. jh.
 Alelnök: Gerő Gusztáv II. é. jh.
 Főjegyző: Koller Lajos III. é. jh.
 Aljegyzők: Réz István és Tabéry Géza I. é. jh.
 Pénztáros: Balázs Sándor III. é. jh.
 Ellenőr: Kovách Kálmán III. é. jh.
 Haznagy: Lehotzky István II. é. jh.

Választmány :

Czelláth Árpád, Kenéz Sándor, Középeßy Emil és Vincze Béla IV. é. jh. Jäger Nándor, Nesztor Aurél, Serly István és Vass Árpád III. é. jh. Büchler Lajos, Kaczvinszky József, Molnár Géza és Szondi György II. é. jh. Liszkay Loránd, Pató Sándor, Sztaniszlavszky Ervin és Véssey Kálmán I. é. jh.

3. Mensa Academica.

A lefolyt tanév nem volt kedvező új intézetiünk anyagi megerősödésére; sem helybeli pénzintézeteink, a nagyváradi takarékpénztár kivételével, nem részesítették m. évi tiszta jövedelmükből folytatólagos adományokban, sem a Mensa javára rendezett tánczestélyekből nem jutott félretenni való, sőt a joghallgatók számának csökkenése következtében a beíratási díjakból is jóval kevesebb jutott az alapnak. Nemes Biharvármegye megszavazott ugyan évi 200 korona adományt, de az is kétségessé vált, ha csak a körülmények jobbra fordultával a Mensának szánt évi adomány állandó helyet nem nyer a vármegye évi költségvetésében.

A szabályzatot a nm. vallás és közoktatásügyi m. kir. miniszter ur f. évi február 18-án 116741—1908. sz. a. kelt rendeletével jóváhagyta, úgy hogy jogi nehézség nem gátolja többé a nagyváradi diákasztal életbeléptetését. Meg is fogja az ősszel kezdeni működését, mert csaknem kizártnak kell tartani, hogy ne gyűljön össze évenként legalább annyi forgó tőkéje, melylyel, ha mindjárt kisebb keretben is, ezt az ágát a közjótékonyágnak városunkban sikeresen gyakorolni lehessen.

A Mensa Academica alaptőkéjeként kimutattatott az 1907—8. tanév végével . . . . . 4652 K 86 fill.

Az idei gyarapodás a következő, u. m.

1. az 1908—9. évi beírási díjak,	
időközi kamatokkal együtt	291 K
2. a nagyváradi tkp. adománya	50 „
3. Notter A. és neje	20 „ 361 „ — „

Tehát az 1908—9. tanév végén összesen 5013 K 86 fill.

A *forgó* tőkeként az 1907–8. tanév végével kimutattott . . . . . 1718 K 49 fill.

Ehhez az 1908–9. tanévben járult:

1 Olvasóköri hátralékos tagdíjak	22 K	— fill.	
2. Szelvény kamatok	52	"	—
3. Az alaptőke időközi kamatai	289	"	87 "
4. A forgó t. saját kamatai	37	"	19 "
5 Segélyegyleti I. félévi kamat	332	"	37 "
6. Nagyvárad város adománya	200	"	— "
7. Dr. Karsch Lollion	"	24	" — "
8 Segélyegyleti II. félévi ka-			
matokból	106	"	12 " 1063 " 55 "

Tehát összesen: 2782 K 04 fill.

Ebből levonva a Mensa Szabályzatának nyomtatási költségét . . . . . 42 K 80 fill.

az 1908–9. tanév végén összes forgó tőkénk: 2740 K 24 fill.

Ámbár az a remény, hogy a Mensa alaptőkéje a jótékony államsorsjáték jövedelméből valamelyes nagyobb öszszeggel fog szaporodni, nem ment teljesedésbe, tán nem nevezhető elbizakodottságnak az a másik remény, hogy működésének tényleges megkezdése után a nemes czélok megvalósítására mindig áldozatkész közönség nem fogja uj emberbaráti intézetunktől rokonszenvét és mind erkölcsi mind anyagi támogatását megvonni.

VII. A TANÁROK ÉS AZ ÁLTALOK ELŐADOTT TANTÁRGYAK ÁTNÉZETE.

A tanárok neve	Tanító- hivatali mi- nőség	Tanszakma	Előad. nyelv		Heti órák száma	Észrevétel
			I.	II. félév		
Dr. Bozóky Alajos	kir. tanácsos, igazgató ny. r. tanár képesített egyetemi magántanár	Római jog.			10 10	Tanár 41 év óta
Dr. Molnár Imre	ny. r. tanár, képesített egyetemi magántanár	Nemzetgazdás- zat, Pénzügytan. M. pénzügyi törvények, Tételes nemzet- közi jog.			11 9	Tanár 40 év óta
Dr. Hoványi Gyula	ny. r. tanár, képesített egyetemi magántanár	Jogbölcsészlet, Büntetőjog			11 9	Tanár 24 év óta
Dr. Ágoston Péter	képesített egyetemi magántanár, okleveles bíró, ny. r. tanár	Magy. magánj. Bányajog, Osztrák magán- jog.			11 9	Tanár 8 év óta
Dr. Mártonfy Marcel	képesített egyetemi magántanár, h. ügyvéd, ny. r. tanár	Törvénykezési eljárás, Kereskedelmi és váltójog, Állam- számviteltan			11 11	Tanár 5 év óta

A tanárok neve	Tanító hivatali minősége	Tanszakma	Előad. nyelv		Heti órák száma		Észrevétel
			I.	II.	I.	II.	
Dr. Kiss Géza	ny. r. tanár	Politika, Encyclopaedia, Magyar közjog			11	9	Tanár 3 $\frac{1}{2}$ év óta
Dr. Sigmond Andor	ny. r. tanár	M. közigazgatási jog, Statisztika, Legújabb kor története.			10	10	Tanár 3 év óta
Dr. Notter Antal	ny. rk. tanár	Jogtörténet. Egyházi jog.			13	8	Tanár 2 $\frac{1}{2}$ év óta
Dr. Károly Irén	képesített egyetemi m. tanár, főgymn. ny. r. tanár, akad. magántanár	Ethika			4	—	Itteni m. tanár 18 $\frac{1}{2}$ év óta
Dr. Baróthy Ákos	orvostudor városi tisztii főorvos, akadémiai m. tanár	Törvénytudományi orvostan Közegészségtan			2	2	Itteni m. tanár 10 év óta
Dr. Némethy Gyula	Theológiai tudor, semináriumi ny. r. tanár, akadémiai m. tanár	Művelődéstört.			—	4	Itteni m. tanár 10 év óta

VIII. AKADEMIAI HALLGATÓK.

1. Beigatott nyilvános hallgatók.

N é v	Tan- félév	N é v	Tan- félév
I. Évesek :		Verő Ernő	1 2
a) rendes joghallgatók:		35 Véssey Kálmán	1 2
Ifj. Bally István		b) rendkívüli jog- hallgatók :	
Bally József	— 2	Darvasi Ignác	1 —
Bodó Atilla	1 2	Grósz Ferencz	1 2
Bónyi Bertalan k.	— —	Hacker Andor	1 —
5 Bustya Lóránt	1 2	Hillinger József	1 2
Campián Ágost	1 2	40 Paskuj Lajos	1 2
Cerbul János	— 2	Rosenthál Károly	— 2
Costa György	1 2	Scharf Miksa	1 2
Frentz Sándor	1 2	II. Évesek :	
10 Házy Béla	1 2	Andriska József	— 2
Horváth Béla	1 —	*Ásmány Zoltán	1 2
Juricskay László	1 2	Balla Antal	— 2
Kovács L. Andor	1 2	Bán Miklós	1 2
Láza Gy. Romulus	1 —	5 Bérczi Endre	1 2
15 Lehotzky Brúnó	1 2	Berényi Ferencz	1 2
*Lengyel Károly	1 2	Blau Pál	1 —
Lengyel Sándor	1 2	Borneás Julián	1 —
Leuca Gy. Ágost	1 2	Böszörményi Emil	— 2
Liszokay Loránt	1 2	10 Brányiczky Dezső	1 2
20 Mangra József	1 2	Braun Jenő	1 2
Mihelfy Albert	1 2	Breuer Oszkár	1 2
Molnár Bálint	— —	*Bustya Kornél	1 2
Nagy Sándor	1 2	Büchler Lajos	1 2
Pató Sándor	1 2	15 *Capra Justin	1 2
25 Porteleky Sándor	1 —	Dobosi János	1 2
Radó Antal	1 2	Ehrlich Kálmán	1 —
Reich Sándor	1 —	Fehérvári Géza	— 2
*Réz István	1 2	Fischbein Aladár	— 2
Róth Mór	1 —	25 Fleischer Ernő	1 —
30 Róz Andor	1 2	Gerő Gusztáv	1 2
Sztaniszlavszky E.	1 2		
Sztrelko József	1 2		
Tabéry Géza	1 2		

N é v	Tan- félév	N é v	Tan- félév
Giyuleszku Julián	1 2	Tardos Henrik	1 2
Glück Áron	1 2	65 Ungur Viktor	— 2
Grünstein Jakab	1 —	Vidiczky János	1 2
25 Guttmann Dezső	1 2	Weil Károly	1 2
Hódosi Márton	1 2	III. Évesek :	
Horváth Béla	— 2	Ács Nagy Jenő	1 2
Huf Lázár	1 2	*Balázs Sándor	1 2
Kaczvinszky József	1 2	Beregi Simon	1 —
30 Katz Lipót	1 2	Bige Géza	1 2
Keledi József	1 2	5 Birtolon Emil k.	— —
Kenyeres Gyula	1 2	Blau Pál	— 2
Kiss György	1 —	Boda László	1 —
Klein Bernát	1 —	Buna János	1 2
35 Klein Dezső	1 —	Borneás Julián	— 2
Kövári Demeter	1 2	10 Dallos Ferencz	1 2
Krén János	1 —	Dalmy József	— —
Láza Gy. Romulus	— 2	Dániel Lajos	1 —
Lehotzky István	1 2	Diósi József	1 —
40 Lőrincz Sándor	1 —	Ehrlich Kálmán	— 2
Luczay Kornél	1 2	15 Fleischer Ernő	— 2
Magheriu Titusz	1 —	Fluk Ferencz	1 2
Márkus László	1 2	Friedmann Samu	1 —
Meer Jenő	— 2	*Gavrus Radu	— —
45 Molnár Géza	1 2	Grünstein Jakab	— 2
Moskovits Dávid	1 2	20 *Hollósy Béla	1 2
*Neagu Kornél	1 2	Kiss György	— 2
Petrán György	— 2	Klein Bernát	— 2
Petz Zoltán	1 2	Klein Dezső	— 2
50 *Pintér Traján	1 2	Jäger Nándor	1 —
*Popovits Valér	1 2	25 Koller Lajos	1 2
Prindl Tivadar	— —	*Kovách Kálmán	1 2
*Puskás János	1 2	Lampel Izsák	— 2
Raab Nándor	1 2	Lörin z Sándor	— 2
55 Reményi Géza	1 —	Magheriu Titus	— 2
Révész Mihály	1 2	30 Mendelényi Béla	1 2
Scheffsik István	1 —	Mezei Zsigmond	1 2
Steinberger Vilmos	1 2	Molnár Jenő	1 2
Steiner Lajos	1 —	Nesztor Aurél	1 —
60 Sugár Ferencz	1 2	*Papp Gyula	1 —
Széles István	1 2	35 *Pathy Nagy Lajos	1 2
Szondi György	1 2	*Pescariu Jenő	1 2
Szűts Imre	1 —		

N é v		Tan- félév	N é v		Tan- félév
	Porcsalmy Dezső	1 2		Friedmann Samu	— 2
	Reich Miksa	1 2		Gombay Imre	1 2
	Reményi Géza	— 2		Hámory Lajos	— 2
40	Schmidt József	— —		Hesz Agoston v.	1 —
	Selagián Virgil	1 2	20	Hillinger Márton	1 2
	*Serli István	1 2		Kálmán József v.	1 —
	Steiner Lajos	— 2		Kenéz Sándor	1 2
	Sziber Nándor	1 2		Klemens Rezső v.	1 —
45	Szűts Imre	— 2		Kovács Andor v.	1 —
	*Vass Árpád	1 2	25	Középessy Emil v.	1 —
	Weisz Izidor	1 2		Lukács Imre	— 2
				Mandák Ernő k	— —
	IV. Évesek:			Manojlovics T.	1 —
	Aczél Sándor v.	1 —		*Pataki Oszkár	1 2
	Apáthy Jenő v.	1 —	30	Pogány Gyula v.	1 —
	Bartha Béla	1 2		Rednik Gábor v.	1 —
	Berkes József v.	1 —		Rosenthal Ferencz	1 2
	Berge József	1 2		Róth Béla	— 2
5	Beregi Simon	— —		Sándor János v.	1 —
	Bodó László	— 2	35	Sándor Samu v.	1 —
	Bretán Sándor v.	1 —		itj. Sártory Endre v.	1 —
	Capra Aurél v.	1 —		Sebestyén Gyula	1 —
10	Csordacsics E. R. k.	— —		Siket András v.	1 —
	Czecz Tivadar v.	1 —	40	Steiner Sándor	1 —
	*Czelláth Árpád v.	1 —		Szemes László v.	1 —
	Debreczy Dezső	— 2		Szentlélek M. L. v.	1 —
	Dobó József	1 2		Várszeghy Lajos v.	1 —
15	Friedmann Mór v.	1 —		Weimann Izsó v.	1 —
				Vincze Béla v.	1 —

Összesen: 200.

Jegyek magyarázata:

* Ösztöndijasok.

k. egyévi önkéntesek.

v. 7. félév alapján végbizonyítványt kapott joghallgatók.

— elmaradt joghallgatók.

2. Vizsgálati engedélyt nyertek.

A vizsgálati engedélyt nyert egyének csak a miniszteri engedély keltének évében vétetnek számba.

Az első alapvizsgálatra :

- Dittrich Vilmos, temesvári posta- és táviró-tiszt.
 Kún Arthur, állami végrehajtó.
 Nagy Lajos, marosvásárhelyi adóhivatali gyakornok.
 Pálffy Aladár, székelyudvarhelyi p. ü. sz. tiszt.
 5 Sebestyén István, nagykikindai posta és táviró-tiszt.
 Szentgyörgyi Géza, gyulai tanfelügyelői tollnok.

A második alapvizsgálatra :

- Alpár János, zombolyai posta- és táviró-tiszt.
 Dittrich Vilmos, temesvári posta- és táviró-tiszt.
 Kun Arthur, állami végrehajtó.
 10 Nagy Lajos, marosvásárhelyi adóhivatali gyakornok.
 Pálffy Aladár, székelyudvarhelyi p. ü. sz. tiszt.
 Sebestyén István, nagykikindai posta- és táviró-tiszt.
 Szentgyörgyi Géza, gyulai tanfelügyelői tollnok.
 Varró Elek, székelyudvarhelyi állami végrehajtó.

Az államtudományi államvizsgálatra :

- 15 Belényesi Ferencz, budapesti t. egyetemi jh.
 Bölöny István, kolozsvári t. egyeti végzett jh.
 Dittrich Vilmos, temesvári posta- és táviró-tiszt
 Fehér István, temesvári posta- és táviró-tiszt
 Kun Arthur, állami végrehajtó.
 20 Medzihradszky Gáspár, budapesti t. egyetemi végz. jh.
 Miskolczi Jenő, biharm. joggyakornok
 Nagy Lajos, marosvásárhelyi adóhivatali gyakornok.
 Pálffy Aladár, székelyudvarhelyi p. ü. sz. tiszt.
 Racsek József, budapesti t. egyetemi végz. jh.
 25 Sebestyén István, nagykikindai posta- és táviró-tiszt.
 Szentgyörgyi Géza, gyulai tanfelügyelői tollnok.
 Török Lajos, budapesti t. egyetemi végz. jh.
 Varró Elek, székelyudvarhelyi állami végrehajtó.

A jogtudományi államvizsgálatra :

- Bölöny István, budapesti t. egyetemi végz. jh.
 30 Dittrich Vilmos, temesvári posta és táviró-tiszt.
 Istvánffy István, budapesti t. egyetemi végz. jh.

- Kató István, budapesti t. egyetemi végz. jh.
 Koller Lajos, kolozsvári t. egyetemi végz. jh.
 Kun Arthur, állami végrehajtó.
- 35 Nagy Lajos, marosvásárhelyi adóhivatali gyakornok.
 Pálffy Aladár, székelyudvarhelyi p. ü. sz. tiszt.
 Sebestyén István, nagykikindai posta- és táviró-tiszt.
 Sommer Antal, kolozsvári t. egyetemi végz. jh.
 Szentgyörgyi Géza, gyulai tanfelügyelői tollnok.
- 40 Varró Elek, székelyudvarhelyi állami végrehajtó.

Az államszámviteltanra beiratkoztak:

Banda Géza, városi szttiszt.
 Fényes Barna, m. kir. honvédfőhadnagy.
 Nagy András, p. ü. ig. sz. gyakornok.

Az intézetet általában látogatók száma 243 volt. A beiktatott nyilvános joghallgatók számánál a múlt évihez képest apadás 43, a vizsgaengedélyt nyert egyének számánál nincs változás, az államszámviteltant hallgató tisztviselőknél apadás 2, általános apadás 40.

A nyilvános hallgatók között számszerint volt: Abauj megyei 1, Alsófehér megyei 2, Arad megyei 17, Bács megyei 1, Baranya megyei 1, Bercg megyei 1, Békés megyei 11, Bihar megyei 84, Borsod megyei 1, Brassó megyei 1, Csanád megyei 8. Csongrád megyei 2, Fehér megyei 2, Gömör megyei 1, Győr megyei 1, Hajdu megyei 5, Heves megyei 3, Hunyad megyei 4, Jász-Nagy-Kún-Szolnok megyei 5, Kis Küküllő megyei 2, Kolozs megyei 1, Krassó-Szörény megyei 1, Liptó megyei 1, Marostorda megyei 1, Nógrád megyei 2, Nyitra megyei 2, Pest-Pilis-Solt-Kiskún megyei 4, Szabolcs megyei 2, Szatmár megyei 13, Szepes megyei 1, Szilágy megyei 1, Szolnokdoboka megyei 2, Temes megyei 5, Torontál megyei 3, Udvarhely megyei 2, Ung megyei 1, Zólyom megyei 1, alsó ausztriai 1.

IX. A TANDIJ ALÓL EGÉSZEN S FÉLIG FELMENTETTEK KIMUTATÁSA.

É v f o l y a m		egészen	félíg	kor.	fill.
Az I. félévben	Az I. évfolyamban	—	1	21	—
	A II. évfolyamban	6	12	504	—
	A III. évfolyamban	2	6	238	—
	A IV. évfolyamban	1	1	73	—
	Összesen :	9	20	836	—
A II. félévben	Az I. évfolyamban	—	1	21	—
	A II. évfolyamban	6	12	528	—
	A III. évfolyamban	2	6	234	—
	A IV. évfolyamban	—	1	24	—
	Összesen :	8	20	807	—

Az egész évben tehát 57 joghallgatónak 1643 korona tandíj engedtetett el.

Az ösztöndíjak, a segélyegyleti díjak, elengedett tandíjak s a betegsegélyző alapból utalványozott segélyek együttvéve 9151 korona 96 fillérre rugtak.

X. TANANYAG.

I. K ö t e l e z ő t a n t á r g y a k .

Első félév	Első évfolyam	Bevez. a jog- és államtudományokba, 2 óra. Római magánjog (institutiók), 8 óra. Magyar alkotmány és Jogtörténet, 5 óra. Ethika, 4 óra.
	Második évfolyam	Nemzetgazdászat, 6 óra. Magyar magánjog, 5 óra. A legújabb kor története, 4 óra. Jogbölcsezet, 6 óra.
	Harmadik évfolyam. Jogtudom. tanfolyam	Büntetőjog, 5 óra. Osztrák magánjog, 6 óra. Polgári Törvénykezési jog, 5 óra. Magyar kereskedelmi és váltójog, 6 óra.
	Negyedik évfolyam Államtud. tanfolyam	Alkotmányi és kormányz. politika, 5 óra. Magyar pénzügyi jog, 5 óra. Magyar közigazgatási jog, 5 óra. Egyházi jog, 7 óra
Második félév	Első évfolyam	Római magánjog, 8 óra. Magyar alkotmány és jogtörténet, 5 óra. Művelődéstörténet, 4 óra.
	Második évfolyam	Tételes nemzetközi jog, 3 óra. Pénzügytan, 4 óra Magyar magánjog, 5 óra. Magyar közjog, 6 óra.
	Harmadik évfolyam Jogtudom. tanfolyam.	Büntetőjog, 5 óra. Polgári törvénykezési jog, 5 óra. Magyar állam statisztikája, 5 óra.
	Negyedik évfolyam Államtud. tanfolyam	Specziálkollegiumok.

II. Speciálkollegiumok.

Az első félévben 6 tanár hirdetett hetenkint 18 órában 9 speciálkollegiumot, melyekre 341 joghallgató iratkozott be, a második félévben pedig 10 tanár hetenkint 38 órában 22 speciálkollegiumot, melyeket 551 joghallgató látogatott, ugyanis számos joghallgató több speciálkollegiumot választott.

Az egyes kollegiumokat a következő táblázat tünteti föl :

A tanár neve	Az előadás tárgya * Publiciumok. † Kötelező tantárgyak	Heti óraszám	Hallgatók száma
Az I. félévben.			
Bozóky	Római perjog	1	38
”	*A Digesták 45. könyve	1	52
Károly	†Ethika	4	35
Kiss	Politikai repetitorium	2	12
”	A jogalkalmazás módszere	2	70
Notter	*A kir. főkegyúri jog	1	44
Baróthy	Törvényszéki orvostan	2	28
Sigmond	†A legujabb kor története	4	57
”	Gazdasági közigazgatás	1	5
A II. félévben.			
Bozóky	Pandekták	2	37
Némethy	†Művelődéstörténet	4	38
Molnár	A nemzetgazdaszat különös tanai	2	17
”	†Tételes nemzetközi jog	3	53
Hoványi	A jogról	1	14
”	Az államról	1	12
”	*Büntetőjogi gyakorlatok	1	36
”	A büntető eljárás alapelvei	1	24
Ágoston	Osztrák örökjog	2	15
”	Magyar bányajog	2	15
Mártonfy	Kereskedelmi jog	2	17
”	Magyar váltójog	2	17
Kiss	Közjogi repetitorium	2	47
”	*A választójogról	1	91
Sigmond	Közigazgatási eljárás	2	15
”	Az önkormányzat	1	10
”	Nemzetközi statisztika	2	15
Notter	A „Ne temere“ decretum	1	15
”	A germán jogforrások	1	8
”	Germán házasságkötési jog	1	6
Mártonfy	Államszámviteltan	2	27
Baróthy	Közegészségtan	2	22

XI. ÖSZTÖNDIJASOK.

Ösztöndíjat a következő joghallgatók élveztek:

Első évesek:

Lengyel Károly,** Jedlicska-Kondé-Szenczy-félét	26·60 K
Réz István,** Az ösztöndíjalap jöv. fölöslegéből	100·— „

Másod évesek:

Ásmány Zoltán, Jedlicska-Kondé-Szenczy-félét	50·— K
Bustea Kornél, Gozsdu-félét	600·— „
5 Capra Justin, Gozsdu-félét	500·— „
Givuleszku Julián, Gozsdu-félét	600·— „
Neagu Kornél, Gozsdu-félét	600·— „
Pintér Traján, Gozsdu-félét	600·— „
Popoviciu Valér, Gozsdu-félét	600·— „
10 Puskás János,** az ösztöndíjalap. jöv. fölös.	100·— „
Ugyanaz,** Fogarassy-félét	33·96 „

Harmad évesek:

Balázs Sándor, Jedlicska-Kondé-Szenczy-félét	50·— K
Buna János, Gozsdu-félét	500·— „
Gavrus Radu,*** Gozsdu-félét	500·— „
15 Hollósy Béla, Alapy-félét	420·— „
Kováts Kálmán, Jedlicska-Kondé-Szenczy-félét	50·— „
Papp Gyula,*** Cameller-félét	250·— „
Pathy Nagy Lajos, Alapy-félét	420·— „
Pescariu Jenő, Gozsdu-félét	600·— „
20 Serli István** Winterhalter-félét	90·— „
Vass Árpád, Jövedéki birság-alap-félét	400·— „

* Csak az I. félévben.   ** Csak a II. félévben.   *** A II. félévben eltávozott.

Negyed évesek:

Czelláth Árpád*, Jedlicska-Kondé-Szenczy-félét	23.40 K
Pataki Oszkár, Jedlicska-Kondé-Szenczy-félét .	50.— „
Ugyanaz**, Az ösztöndíj-alapok jöv. fölöslegéből	100.— „

Végzett joghallgató.

25 Török István, Alapy-félét	420.— K
--	---------

XII. VIZSGÁLATOK.

Az 1875. évi Szabályzat 51. §-a értelmében a joghallgatók előmenetelének figyelemmel kísérése szempontjából sűrűn tartattak colloquiumok nemcsak a kötelező, hanem egynémely speciálcollegiumokból is.

A jelen 1908-1909. tanév folyamán alatt letett alap- és államvizsgálatok eredménye pedig a következő:

* A II. félévben eltávozott. ** Csak a II. félévben.

1908. évi szeptember 1-től 1909. június végéig.*

Letette az	Nyilvános rendes joghallgató	Miniszteri engedély folytán	képesítettett			Felfüggesztetett	Összesen
			Kitüntetéssel	Egyhangulag vagy szótöbbséggel	Nem		
Első alapvizsgálatot . .	49	9	9	37	4	8	50
Második alapvizsg. . .	68	6	19	44	2	9	74
Államtud. államvizsg. .	21	2	3	16	1	3	23
Jogtud. államvizsg. . .	11	1	—	7	1	4	12
Főösszeg . .	149	18	31	104	8	24	167
%	89·23	10·77	18·55	62·29	4·79	14·37	100

A jogtanulók szorgalmának fokozása szempontjából a nm. vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter ur 1902. márczius 19-én 14705. sz. alatt kelt szabályrendeletével** elrendelni méltóztatott, hogy azon tanulók nevei, kik az alaps illetőleg államvizsgálatokat kitüntetéssel teszik le, a VKOM Hivatalos Közlönyének a tanévet követő szeptember hó 1-én megjelenő számában évenként külön rovatban közzététessenek. E végből felhívta az igazgatókat, hogy a vezetésük alatt álló főiskolán kitüntetéssel vizsgázott tanulók névjegyzékét minden

* Ezen táblás kimutatás az egész tanév alatt letett összes alap- és államvizsgálatok eredményét tünteti föl, melyben a múlt évekről elmaradt pót- és javítóvizsgálatok is befoglaltnak, ellenben az 56-ik lapon levő táblázatban csak az idei joghallgatók vizsgálatai vannak feltüntetve.

** Megjelent a VKOM Hivatalos Közlönye 1902. évi április 1-én kiadott 7. számában.

évben a tanévet követő augusztus hó 1-ig közvetlenül a Hivatalos Közlöny szerkesztőségéhez czimezve küldjék be.

Ezen intézkedésével a miniszter ur ő nagyméltósága alkalmat kívánt nyújtani arra, hogy egyrészt a valóban tehetséges és szorgalmas tanulók munkájoknak jól megérdemelt jutalmát elnyerjék, az életben biztos és képességeiknek megfelelő megélhetési módhoz és munkakörhöz jussanak s hogy másrészt azok, kik a főiskolából távozó ifjak jövő működési körének kijelölésére hivatvák, évről-évre megtudják azok neveit, a kiket az alaposabb képzettséget igénylő helyekre első sorban állíthatnak.

A helybeli kir. kath. jogakadémia hallgatói közül *kitüntetéssel tették le* :

1. Az első alapvizsgálatot: *Házy Béla, Horváth Béla, Kún Artur, Lehotzky Bruno, Lengyel Károly, Lengyel Sándor, Liskay Loránt, Róz Andor, Sztaniszlavszky Ervin.*

2. A második alapvizsgálatot: *Ásmány Zoltán, Bérczi Endre, Blau Pál, Breuer Oszkár, Capra Justin, Dobosi János, Givuleszku Julián, Grünstein Jakab, Guttmann Dezső, Katz Lipót, Kontros Tivadar, Luczay Kornél, Popoviciu Valér, Puskás János, Révész Mihály, Soós Gyula, Steiner Lajos, Szondi György, Weil Károly.*

3. Az államtudományi államvizsgálatot: *Siket András, Soós Gyula, Vincze Béla.*

A kitüntetéssel vizsgázott fentebbi joghallgatók nevei a helybeli napilapokban is közöltettek.

A leczkekönyv aláírása az I. félévben 8 joghallgatótól megtagadtatott, 12 joghallgatónál a második félévben tanusítandó szorgalomtól tétetett függővé, a II. félévben pedig 2 joghallgatótól tagadtatott meg a leczkekönyv aláírása. Végbizonyítványt kapott az I. félév folyamán 23, a II. félév végén 14 joghallgató. Hadi szolgálatban állott 4 joghallgató.

XIII. A JOGHALLGATÓK STATISZTIKAI ÁTNÉZETE.

Évfolyam		A kötelezett collegiumok órászáma		Anyanyelv szerint				Vallás szerint						A vizsg. ered.			Tanpénz		Az ösztöndíjasok száma	Az ösztöndíjak összes mennyisége koronaértékben		
		A tanulók száma	magyar	román	német	szerb	római kath.	gör. kath.	gör. keleti	ágost. hitv.	helv. hitv.	unitárius	izraelita vallású	képesített		vizsga nélkül	fizetők	mentesek				
														1	2			1			2	
Első félév	Első évfolyam . . .	19	36	29	7	—	10	2	5	4	4	—	11	—	—	—	35	—	1	—	—	
	Második évfolyam .	21	56	43	13	—	12	3	11	2	4	—	24	—	—	—	38	6	12	7	1775	
	Harmadik évfolyam.	22	29	26	3	—	14	2	2	—	3	—	8	—	—	—	21	2	6	9	1591·80	
	Negyedik évfolyam.	22	35	31	3	—	15	2	3	—	6	—	9	—	—	—	33	1	1	2	46·80	
	Főösszeg :	84	156	129	26	—	1	51	9	21	6	17	—	52	—	—	—	127	9	20	18	3413·60
Második félév	Első évfolyam . . .	17	33	26	7	—	12	2	5	3	3	—	8	8	12	1	12	32	—	1	2	126·60
	Második évfolyam .	22	51	39	12	—	12	3	11	3	4	—	18	14	15	3	19	33	6	12	9	1908·96
	Harmadik évfolyam	15	35	30	5	—	10	1	5	—	3	—	16	—	—	—	35	27	2	6	8	1563·02
	Negyedik évfolyam	—	14	14	—	—	6	—	—	—	4	—	4	2	2	3	7	13	—	1	2	126·60
	Főösszeg:	50	133	109	24	—	40	6	21	6	14	—	46	24	29	7	73	105	8	20	21	3725·36

Jegyzet. Ebből a kimutatásból az évközben kimaradt tanulók, valamint az önkéntesek kihagyattak.

A statisztikai kimutatásból kitűnik, hogy az akadémia effektív hallgatói között volt :

Az I. félévben:

<i>anyanyelv szerint:</i>	magyar	129	vagyis	82.70 %
	román	26	„	16.66 %
	szerb	1	„	0.64 %
		<u>156</u>	„	<u>100.00 %</u>
<i>vallás szerint:</i>	róm. kath.	51	vagyis	32.70 %
	gör. kath.	9	„	5.22 %
	gör. keleti	21	„	13.58 %
	helv. hitv.	6	„	3.92 %
	ág. ev. hitv.	17	„	11.25 %
	izraelita	<u>52</u>	„	<u>33.33 %</u>
	156	„	100.00 %	

A II. félévben.

<i>anyanyelv szerint:</i>	magyar	109	vagyis	81.96 %
	román	<u>24</u>	„	<u>18.04 %</u>
		133	„	100.00 %
<i>vallás szerint:</i>	róm. kath.	40	vagyis	30.07 %
	gör. kath.	6	„	4.54 %
	gör. keleti	21	„	15.78 %
	ág. ev. hitv.	6	„	4.51 %
	helv. hitv.	14	„	10.52 %
	izraelita	<u>46</u>	„	<u>34.58 %</u>
	133	„	100.00 %	

származás szerint: a joghallgatók 37 megyéből származtak, 1 A.-Ausztriából.

KIMUTATÁSA

a második félévi joghallgatóknak atyjok vagy gyámjok polgári állása szerint :

Atyja vagy gyám- jának polgári állása ; neveze- tesen :	Földmives	Közép- és nagybirt.	Kisiparos és keresk.	Nagyiparos és keresk.	Tanár, tanító, lelkész	Egyéb okleveles	Egyéb értelmiségű	Állami	Hatósági	Községi	Magán	Hadi	Szolga	Önálló	Összesen
								tisztviselő							
	8	7	24	2	20	11	15	14	3	8	5	—	3	13	133

BCU Cluj / Central University Library Cluj

XIV. AZ AKADÉMIAI KÖNYVTÁR.

A könyvtárt az idén is sűrűn használták, számszerint 280 egyén 804 művet használt.

A könyvtár állása 1908. január

1-én volt	14199	köt.	71636	kor.	22	fillér,
1908. évi gyarapodás vétel	98	„	1073	„	25	„
ajándék útján	228	„	869	„	—	„

s így állása 1908. deczemb.

végén	14525	köt.	73578	kor.	36	fillér
-----------------	-------	------	-------	------	----	--------

értékben.

XV. LEVÉLTÁRI SZEMLE.

A kar a lefolyt évben összesen 12 értekezletet tartott. Az iktatókönyv szerint beérkezett 1908. évi jul. 1-től 1909. évi jun. 30-ig 620 ügyszer, ezek között öt miniszteri szabályrendelet.

Az érdekesebb levéltári okmányok a következők:

Levélt. szám	Idegen szám	T Á R G Y
1907 8 629	262. jul. 8.	Budapest székesfőváros alapítványi okleveleinek 1. 3. 4. 5. 6. és Szabályrendeleteinek I—VII. kötetét megküldi a könyvtár számára
635	77167. jul. 7.	A nm. VKOM Török István végzett joghallgatót 420 kor. Alapy-féle ösztöndija élvezetében a szigorlati évre is meghagyja.
636	jul. 12.	Az 1907—1908. évi Almanach felterjesztetik és szétküldetik.
637	jul. 13.	Atirat Biharvármegye alispánjához, hogy a vármegye a felállítandó Mensa Academicát állandó segélyben részesítse.
645	jul. 15.	Az igazgató kezelése alatt álló 5 rendbeli alap számadásai a VKOM számvevőséghoz átküldetnek.
647	jul. 16.	A budapesti m. kir. államrendőrség 1907. évi működéséről szóló jelentését küldi.
649	—	Egri Évkönyv és 1908/9. tanrend.
652	2780. jul. 13.	A nm. VKOM számvevősége az 1907. évi irodai átalányszámadást helyesnek találja.
653	3122. jul. 13.	Az 1907. évi ügyviteli átalányszámadást is.
654	3796. jul. 13.	Az 1907. évi könyvtári számadást is.
657	jul 19.	A berlini kereskedelmi akadémia 1908 9. tanrendjét küldi.
659	77171. jul. 14.	A nm. VKOM az 1908 9. tanévre megalakított alap- és államvizsgálati bizottságokat megerősíti.
660	59264. jul. 13.	Ugyanaz az akadémiai épület helyre-

Levélt. szám	Idegen szám	T Á R G Y
665 669	jul. 23. 76627. jul. 10.	állítási munkálatait 2146 kor. 99 fill. erejéig engedélyezi. Kecskeméti Évkönyv A nm. VKOM felhatalmazza az igazgatót az 1908 - 1909. tanév tartamára, hogy az államvizsgálati jelölteket azon tárgyakból, melyekből már sikeres szigorlatot tettek, az újból való kérdeztetés alól felmentesse.
673	77734. jul. 17.	Ugyanaz helybenhagyja az 1908 - 9. I. félévi tanrendet.
678	191. aug. 3	Az eperjesi ág. ev. kollegium megküldi az Eperjesen kivégzett vértanúk emléktáblája leleplezési ünnepélyének leiratát a könyvtár számára
680 683	138. aug. 3. aug. 8.	Sárospataki évkönyv. Kolozsvári t. egyetemi Almanach és 1908 9 tanrend
685	2421. aug. 7.	Mgos Fetser Antal püspöki helynök ur meghívja az igazgatót s a tanári kart a f. hó 18-án, mint ő Felsege legmagasabb születése és f. hó 20-án, mint Szent István első apostoli király napján a székesegyházban tartandó ünnepélyes isteni tiszteletre.
686	aug. 10.	Az 1907-- 8 évi tandijszámadás a VKOM számvevőségéhez átküldetik.
688	aug. 10.	†Néhai nm. dr Szmracsányi Pál nagyváradi püspök gyászlapja.
693	702.	A kassai állami kir. jogakadémia évkönyve.
694 697	243. aug. 15.	Pozsonyi kir. jogakadémia évkönyve. Kecskeméti tanrend.
698	—	Pozsonyi tanrend.
703	3430. eln.	A nm. VKOM szabályrendelete a fegyvergyakorlatokra kötelezeti tanárok fegyvergyakorlatainak a nagy szünetidőre halasztása tárgyában.
710	1149. aug. 19.	Mgos Palotay László nagyprépost

Levélt. szám	Idegen szám	T Á R G Y
713 722 1908 9.	239. aug. 22. aug. 31.	megköszöni a káptalan nevében a püspök halála alkalmából kifejezett részvétet Pécsi tanrend. †Néhai Román József ügyvéd s államvizsgálati bizottsági kültag gyászlapja.
2	72717. aug. 17	A nm. VKOM a mtanároknak az 1907 – 8. tanév II. felére a szokásos jutalomdíjat utalványozza.
3	95616. aug 21	Ugyanaz a Szent László nyomdának az akadémiai nyomtatványokért 475.50 koronát utalványoz.
7	17433 aug. 29	Ugyanannak számvevősége az 1907 8. évi tandijszámadást helyesnek találja s az igazgatónak a felmentvényt megadja.
10	77170. aug. 3.	A VKOM hozzájárul a tanári kar azon javaslatához, hogy az 1908 9. tanévben is dr Sigmond Andor adja elő a legújabb kor történetét és dr Mártonfy Marcell az államszámviteltant.
12	szept. 5.	Mármrosszigeti tanrend.
13	896. aug. 31.	Meghívó a muzeumok és könyvtárak orsz. szövetségének okt. 10. 11-én Szombathelyt tartandó évi közgyűlésre
14	szept 7.	Sárospataki tanrend.
21	szept. 9	Eperjesi tanrend.
22	—	Prágai német egyetem tanrendje.
23	—	Kassai tanrend.
31	szept. 12.	†Néhai Oberschall Adolf a m. kir. kuria elnökének gyászlapja.
32	—	†Néhai dr Falk Miksa gyászlapja.
35	szept. 15.	A szept. 25 – 29. Londonban tartandó moralpaedagogiai nemzetközi kongresszus programja.
37	7798 szept. 11	Az országos munkásbetegsegélyző és balesetbiztosító pénztár közli, hogy a jogakadémia alkalmazottjai akkor kötelezők a biztosításra, ha illet-

Levélt. szám	Idegen szám	T Á R G Y
42	szept. 19.	ménycik betegségük alatt 20 héten át nem járnak.
46	6042. jul. 23.	Debreczeni tanrend. A nm. m. kir. földmivelésügyi miniszter „A m állam mezőgazdasági intézményei“ cz. kiadványát küldi.
50	1578 szept. 17	A biharmegyei m. kir építészeti hivatal átküldi az akadémiai épületen teljesített javítási munkálatok fölülvizsgálatáról szóló jkönyvet.
51	136096--1907. szept. 15.	A nm. VKOM a Mensa Academica szabályzattervezetét felterjesztetni rendeli. 2 példányban felterjesztetik.
60	109644. szept. 17.	Ugyanaz a m. é. II. félévi vizsgálati jkveket kéri Hiteles másolatban felterjesztetnek.
61	6508. elu. jul. 23.	A nm m. kir földmivelésügyi miniszter „Gyomnövények Magyarországon“ cz. kiadványát küldi.
68	szept. 26	Részvétirat a káptalanhoz mgos Palotay László nagyprépost halála alkalmából
73	14577 szept 22	A nváradkerületi munkásbiztosító ptár átiratban a hivatszolgá belépését kívánja A fentebbi 37. szerint nem köteles.
81	2930 szept 26	Mgos Fetser Antal felsz. püspök, káptalani helynök meghívja az igazgatót, a tanári kart s az akadémiai ifjúságot a f. é. okt. 4-én ő Felsege legmagasabb nevenapján a székesegyházban tartandó Te Deum-ra.
89	1399 szept. 29	A nváradi l. sz. káptalan megköszöni a nprépost néhai Palotay László halála alkalmából nyilvánított részvétet.
90	582. okt. 2.	Kappel Gy. h. igazgató megköszöni a reáliskola igazgatója néhai Örvény Iván halála alkalmából nyilvánított részvétet
91	988. szept. 26.	A muzeumok és könyvtárak országos

Levélt. szám	Idegen szám	T Á R G Y
138	1187 szept. 16	Tanácsa megküldi 1907. évi működéséről szóló jelentését. Biharvármegye alispánja tudatja, hogy a vármegye az 1908—9. tanévtől kezdve évi 200 koronát fog adni a Mensa Academicának.
140	okt. 10.	A beírt joghallgatók száma felterjesztetik.
142	okt. 14.	A magyar Jogászegylet meghívja a jogakadémiát néhai dr Szilágyi Dezső siremlékének leleplezési ünnepélyére.
144	okt. 15.	A beírt ösztöndijas joghallgatók rovatos értesítője felterjesztetik.
152	8159 szept. 15	A nm. m. kir. földmivelésügyi miniszter „A tehének tögygümőkórja“ cz. kiadványát küldi.
154	110006 okt. 10	A nm. VKOM szabályrendelete, melynek értelmében a teréziánumi ösztöndijas joghallgatók, ha a jogtörténi államvizsgálatot a III. félév végén teszik le, hazai jogi főiskolába a IV. félévre föl nem vehetők.
155	102200. okt. 7.	A nm. m. kir. földmivelésügyi miniszter „A madarak hasznáról és káráról“ cz. kiadványát küldi.
167	okt. 30.	Megintett joghallgatók jegyzéke.
172	162. nov. 4	Dr Erődi Béla kiállítási biztos tudatja, hogy a londoni tanügyi kiállításon volt fényképeket, melyekkel az akadémia részt vett volt, a tanszermuzeumnak küldötte.
186	152. nov. 12.	A wieni cs. k. t. egyetem legújabb kiadványait küldi.
188	nov. 14.	Klein Dezső III. éves joghallgató egy 1758. évi kéziratot ajándékoz, mely Hartmann hittanhallgató Compendium Theologiae című munkáját tartalmazza.
194	127199. nov. 12.	A nm. VKOM a magasabb (600—300 korona) M. Terézia és Koháry-

Levélt. szám	Idegen szám	T Á R G Y
207	3812.	féle ösztöndíjjállomásokra való pályázatot küldi. Mgos Fetser Antal püspöki helynök meghívja az akadémiát az ő Felsége uralkodásának 60 évfordulóján, decz. 2-án a székesegyházban tartandó Te Deumra.
214	42186. nov. 22.	A nm. m. kir. földmivelésügyi miniszter megküldi a „Mezőgazdasági munkabérek M-on 1906. és 1907. években“ cz. kiadványát.
215	15842. nov. 27.	A nm. VKOM számvevősége a m. évi irodai átalány számadást helyesnek találja ugyan, de pótleltárt kíván. Felvilágosításkép utalás történt arra, hogy az irodai leltár is az intézet ált. pótleltárában befoglaltatik.
216	15930. nov. 27.	Ugyanaz az ügyviteli átalány számadást helyesnek találja, de a könyvtári pótleltárt helyesbíti.
218	decz. 3.	Felterjesztés a Hiv. Közl. 23. számában közzétett 83724. sz. a. kelt rendeletben foglalt utazási kedvezménynek a jogakadémiai hallgatókra leendő kiterjesztése tárgyában.
223	9755. eln. nov. 23	A nm. m. kir. földmivelésügyi miniszter megküldi „A világ 1908. évi gabonatermése“ cz. kiadványát.
229	129232.	A nm. VKOM megküldi a közoktatásügy M-on cz. kiadványát, mely angol fordításban a londoni kiállításon is volt bemutatva.
232	decz 11.	Részvétirat a helybeli premontrei főgymnasium igazgatójához néhai Ponty Kelemen nyugalmazott premontrei főgymn. tanár halála alkalmából.
238	decz. 13.	A II. félévi tanrend megerősítés végett felterjesztetik.
245	decz. 17.	A főgymn. igazgatója megköszöni a részvétet.

Levélt. szám	Idegen szám	T Á R G Y
249	decz. 18.	A czernoviczi cs. k. t. egyetem megküldi személyzeti létszámát.
250	—	Ugyanaz II. félévi tanrendjét.
251	decz. 19.	Debreczeni tanrend.
258	431. decz. 26.	†Néhai dr. Radvay Rentmeister Antal pozsonyi kir. jogakadémiai ny. tanár gyászlapja. Részvétirat.
266	1909. jan. 4.	Pécsi tanrend.
267	140020. decz. 21.	A nm. VKOM szabályrendelete, melynek értelmében csak a habilitáció megszerzése utáni szolgálati évek alapján állapítható meg a korpótlék és a magasabb személyi pótléokra való igény.
271	jun. 7.	Budapest székesfőváros 1909. évi költségvetését küldi a könyvtár számára.
273	6022. eln. decz. 25.	A nm. VKOM megköszöni a londoni m. kiállításban való részvételt.
274	147735--1908. jan. 5.	Ugyanaz a II. félévi tanrendet megerősíti.
275	jan. 10.	Egri tanrend.
278	61. jan. 11.	Az orsz. paedagogiai könyvtár és tanszermuzeum elnöke megköszöni a fényképeket, melyekkel az akadémia a londoni kiállításon részt vett.
289	T. 16. 437. jan. 11.	A nm. m. kir. igazságügyi minister megküldi a m. ált. polg. tkv. tervezetének főkérdéseire vonatkozó bizottsági tárgyalások I. kötetét.
290	jan. 17.	Pozsonyi tanrend.
291	1271.	A kaposvári siket-néma intézet gyűjtőive. A kar 10 koronát adott.
295	jan. 19.	Kassai tanrend.
296	—	Kecskeméti tanrend.
300	jan. 20.	Felterjesztés az akadémia ügyviteli átalányának 1800 koronára való fölemelése iránt.
301	jan. 20.	A magyarországi Cionisták Emlék-irata az országgyűléshez és a kir. kormányhoz.
302	—	

Levélt. szám	Idegen szám	T Á R G Y
304	jan. 22.	Mármaroszigeti tanrend.
306	jan. 23.	Eperjesi tanrend.
311	jan. 25.	Sárospataki tanrend.
324	154421-1908. jan. 13.	A nm. VKOM Dr. Bozóky Alajos igazgatónak 120, Dr. Molnár Imre, Dr. Hoványi Gyula, Dr. Ágoston Péter, Dr. Mártonfy Marczel, ny. r. tanároknak 110, Dr. Sigmond Andor és Dr. Notter Antal ny. rk. tanároknak 85 kor. lakbértöbbletet utalványoz m. é. okt. 1-től számítva.
325	jan. 27.	A tanári kar a délolaszországi föld-rengés sújtotta inségesek felségelésére 25 koronát, az ajaki és resczabányai elpusztult munkások hátramaradottjai javára szintén 25 koronát adományoz.
329	jan. 31.	Az ügyviteli, irodai, hetestartási, vízhasználati atalányok 1908. évi számadása a VKOM számvevőségéhez átküldetik.
332	—	Az 1908. évi könyvtári számadás is.
354	febr. 11.	A berlini felső kereskedelmi iskola tanrendjét küldi.
355	—	A prágai német egyetem is.
356	—	Ugyanaz megküldi a rektor beiktató ünnepélyének leírását.
359	febr. 12.	†Néhai perkupai Darvassy Endre ny. m. kir. p. ü. igazgató s volt államt., államvizsg. bizotts. kültag gyászlapja.
361	647 eln. jan 22	A m. kir. földmivelésügyi minister „Egészségi Tanácsadó” cz. kiadványát küldi.
363	27400. jan. 28.	Ugyanaz a borhamisítás és a hamisított bor forgalomba hozatalának tilalmazásáról szóló 1908: 47. t.-cz. cz. kiadványát küldi.
367	31. febr. 2.	A dobsinai polg. fiuiskola az ottani Diákotthon részére beszerzendő 10 ágy költségeire támogatást kér. A kar 4 koronát küld.

Levélt. szám	Idegen szám	T Á R G Y
372	febr. 18.	A II. félévi beírások eredménye felterjesztetik.
376	febr. 21.	†Néhai Debreczeni József helybeli kir. tszéki bíró gyászlapja. A kar részvéte.
384	febr. 28.	A neuchateli akadémia szünidei francia nyelv- és irodalmi tanfolyamának programját küldi.
393	116741-1908. febr. 18.	A nm. VKOM leküldi a Mensa Academica jóváhagyott szabályzatát.
394	151989-1908. jan. 15.	Ugyanaz Dr. Baróthy Á. mtanárnak 200, Dr. Károly Irén mtanárnak 144 kor. jutalomdíjat utalványoz.
405	márcz. 12.	A nváradai tkptár m. évi tiszta jövedelméből 50 koronát adományoz a Mensa Akademiának.
410	91623 márcz 6	A nm. VKOM <i>szabályrendelete</i> a külföldön érettségi vizsgálatot tett tanulókra vonatkozólag, mely szerint a magyar történelemből s a magyar irodalomból valamely hazai középtanodánál kiegészítő érettségi vizsgálatot tenni tartoznak.
417	3. márcz. 9.	Nagyvárad város polgármestere a választásra jogosult tanárok jegyzékét kéri. Átküldetett.
421	márcz. 19.	A Strassburgban megjelenő Minerva kiadója az akadémia adatait kéri.
425	21705 márcz 6	A nm. VKOM Pataki Oszkár, Puskás János és Réz István joghallgatóknak fejenként 100 korona segélyt utalványoz az ösztöndíjalapítványok m. évi jövedelmi fölöslegéből.
426	T. 210. márcz. 9.	A nm. m. kir. igazságügyi minister könyvtárának új címjegyzékét küldi.
427	2966. eln. márcz. 20.	A nm. m. kir. földmivelésügyi minister megküldi a telepítvényesekről szóló javaslatot az indokolással együtt.
431	1613. eln. febr. 26.	Ugyanaz a Világ 1908. évi gabona termése, továbbá

Levélt. szám	Idegen szám	T Á R G Y
432	1613. eln. febr. 26.	a „Gazdasági Tudósítók Évkönyve 1909-re“ cz. kiadványait küldi.
433	1401. márcz. 24.	A nm. m. kir. belügyminiszter ur a Belügyi Közlöny 1908. évfolyamát küldi a könyvtár számára.
434	1978. eln. márcz. 8.	A m. kir. központi Statisztikai Hivatal megküldi a kormány 1907. évi működéséről szóló jelentést a könyvtár számára.
443	márcz. 29.	†Néhai Vajda Gyula dr. kolozsvári t. egyetemi bölcsészeti tanár gyászlapja.
445	—	Részvétírat a budapesti m. kir. t. egyetemhez néhai Dr. Kautz Gyula halála alkalmából.
448	7405. márcz. 23.	A nm. VKOM számvevősege a m. évi helyreállítási munkákra utalványozott 2146 kor. 99 fillér elszámolását helyesnek találja.
454	ápril. 3.	A genfi egyetem rektorbeiktató ünnepélyének leírását küldi.
455	2140. márcz. 24.	Jászberény város polgármestere a Pintér M.-féle 600 koronás ösztöndíj-pályázatot küldi. Kihirdettetett.
457	ápril. 4.	Budapest székesfőváros Statisztikai Évkönyvének 1906. évfolyamát küldi.
464	ápril. 6.	†Néhai Vela Pál g. kath. kanonok gyászlapja.
466	3557. márcz. 3.	Nagyvárad város polgármestere tudatja, hogy a VKOM a város által a joghallgatókat segélyező egyesület javára tett 1000 koronás alapítványa 1907. évi kamatainak hováfordításáról készített számadást helyesnek találta.
468	994. ápr. 4.	Mgos Fetser Antal felsz. püspök meghívja az akadémiát a feltámadási ünnepélyre.
470	36009. márcz. 22.	A nm. VKOM f. évi május 1-től Dr. Ágoston Péter ny. r. tanár részére az eddigi 800 kor. személyes pót-

Levélt. szám	Idegen szám	T Á R G Y
474	20851. ápril.	lék helyett évi 1400 kor. személyes pótléket utalványoz. A nm. kereskedelemügyi miniszter tudatja, hogy a jogakadémiai ifjúság tanulmányi kirándulásai alkalmával utazási kedvezményben részesül a megállapított feltételek alatt.
480	28636. márcz. 24.	A nm. VKOM dr. Ágoston Péter ny. r. tanár részére f. évi május 1-től az első 400 koronás ötödévi korpótléket utalványozza.
483	200. ápr. 17.	A helybeli főreáliskola igazgatója átküldi a jogakadémiának a londoni kiállításon nyert oklevelét. Keretbe foglalva kifüggesztetett az igazgatói szobában.
489	ápril. 23. (ujj)	Néhai Sal. Ferenczy kir. tanácsos polgármester s az államtud. államv. bizotts. volt kültagjának gyászlapja.
493	ápr. 24.	A dijoni egyetem nyári tanfolyamának programját küldi.
494	43696. ápr. 25	A nm. VKOM a keleti konzuli akadémia 1909–1910. évi pályázati hirdetményét küldi. Kifüggesztetett.
495	---	Az oxfordi egyetem nyári szabadtanfolyamának programját küldi.
497	28637. ápr. 17	A nem VKOM az akadémia 123 kor. 50 fillérnyi nyomdászamlája kifizetésére szükséges összeget utalványozza.
501	ápr. 30.	A kolozsvári t. egyetem Rektora néhai dr. Szamosi János ny. bölcsészeti tanár gyászlapját küldi.
503	638.	A wieni egyetem második félévi tanrendjét küldi.
508	máj. 5	A prágai német egyetem is.
512	10675. ápr. 26	A nm. vallás- és közoktatásügyi m. kir. minister ur az ügyviteli átalányt 1909. évi jan. 1-től évi 1800 koronára emeli, egyuttal az intézet

Levélt. szám	Idegen szám	T Á R G Y
514	4070. eln.	fizetetlen múlt évi tartozásai kiegyenlítésére 400 koronát utalványoz. A nm. m. kir. földmivvelésügyi min. „3 év M—g mezőgazdasági politikájában 1906—1909“. cz. kiadványát küldi.
522	3880. eln. máj. 13.	A nm. m. kir. kereskedelemügyi min. megküldi 1907. évi működéséről szóló jelentését.
528	máj. 15.	Átirat a biharmegyei m. kir. építészeti hivatalhoz a szüniidő alatt fogatosítandó javítási munkálatok megállapítása tárgyában.
529	3671. máj. 7.	A muzeumok és könyvtárak orsz. főfelügyelősége megküldi br. Bánffy Dezső ajándékkép Varju Elemér
543	máj. 22.	„A losonczy Bánffy család tört. I. k.“ cz. művet. Budapest székesfőváros leveltári hivatala alapítványi okleveleinek 2-ik kötetét és néhai Bubics Zs. kassai püspök többféle kiadványait küldi.
552	249. máj. 27.	Gyűjtő iv Madách I. siremlékére.
554	máj. 30.	A m. kir. kereskedelmi muzeum igazgatósága az 1908. évben beszerzett iparcikkekről és teljesített építkezésekről szóló kimutatásokat sürgeti. Elküldettek.
555	11010. máj. 25.	A nm. VKOM. számvevősége a m. évi könyvtári számadást helyesnek találja.
562	56344. máj. 18.	A nm. VKOM dr. Sigmond Andor ny. rk. tanárnak a kolozsvári t. egyetem jog és államtudományi karán a m. közigazgatási jogból történt képesítését jóváhagyólag tudomásul veszi s őt e minőségben megerősíti.
568	jun. 4.	Az erzsébetfalvi r. kath. egyháztanács 50 db. koronás sorsjegyet küld az ott építendő Erzsébet királyné

Levélt. szám	Idegen szám	T Á R G Y
		fogadalmi templom javára, 5 kor. elküldetett.
572	3313. jun. 5.	Az aradi siket-néma intézet gyűjtőive.
573	--	Felvidéki reformátusok gyűjtőive egy Ruttkán építendő templomra.
574	5102. eln.	A nm. m. kir. földmivelésügyi miniszter megküldi a „Természetes Emlékek Fentartása“ cz. kiadványát a könyvtár számára.
575	1635 jun. 5.	Mgos Fetser Antal felsz. püspök, káptalani helynök meghívja az igazgatóságot, a tanári kart s az akad. ifjuságot a f. hó 10-én tartandó Úrnapi ünnepélyre.
576	2384. eln.	A nm. VKOM „Magyarország közoktatásügye 1907. évben“ cz. kiadványát küldi.
582	jun. 12. Cluj	Felterjesztés a tanárok II. félévi jutalombdíjának utalványozása tárgyában.
585	jun. 13.	Az Athenaeum 1910. évi naptárai részére az akadémia személyzeti adatait kéri. Elküldettek.
590	62298. jun. 8.	A nm. VKOM dr. Sigmond Andort ny. r. tanárrá nevezi ki.
591	5124 eln. jun. 7.	A m. kir. központi Statisztikai Hivatal új mintát küld a Stat. Évkönyvben megjelendő adatok számára.
596	12334 jun. 14.	Nyitra vármegye alispánja dr Kiss István „Az utolsó nemesi fölkelés története“ cz. munkájának megrendelését ajánlja.
603	jun. 19.	Meghívó a Kolozsvárt f. évi szept. 25 – 26-án tartandó ált. tisztviselői kongresszusra.
605	8491. jun. 17.	A VKOM számvevősége az akadémiánál alkalmazott egyénekre vonatkozó adatok kiegészítését kéri. Elküldettek.
608	jun. 29.	A vizsgálatok eredménye s a kitéttetéssel képesített joghallgatók nevei a VKOM-mal közöltetnek.

Levélt. szám	Idegen szám	T Á R G Y
610	jun. 29.	Felterjesztés az 1909—1910. tanévre megállapított első félévi tanrend megerősítése tárgyában.
611	—	Felterjesztés az iránt, hogy az igazgató az 1909—1910. tanévben is az államvizsgálatra jelentkező jogszigorlókat a már sikerrel kiállott jogszigorlati tárgyakból való kérdetetés alól felmenthesse.
612	—	Felterjesztés az 1909—1910. tanévre megalakított alap- és államvizsgálati bizottságok megerősítése tárgyában.
613	—	Felterjesztés az államszámviteltan és a legújabb kor történetének előadása tárgyában.
614	—	A genfi egyetem meghívója a jul. 7—10-én tartandó 350. évi jubileumi ünnepélyére.
615	jun. 30.	A statiszt. főkimutatás felterjesztetik.
616	—	Az ösztöndíjas joghallgatók II. félévi kimutatása felterjesztetik.
619	—	Jelentés a tanári kar személyzetében történt változásokról.
620	—	Záró jelentés az 1908—9 tanévről.

T a r t a l o m.

	Lap.
I. Történelmi visszatekintés — — — — — — — —	3
II. A jogtanári kar személyzete — — — — — — — —	4
III. Vizsgálati bizottságok — — — — — — — —	6
IV. Az 1908–1909. tanév története — — — — — — — —	7
V. A tanárok irodalmi működése — — — — — — — —	38
VI. Ifjúsági egyletek — — — — — — — —	41
VII. A tanárok és az általuk előadott tantárgyak átnézete — —	44
VIII. Akadémiai hallgatók — — — — — — — —	46
IX. A tandíj alól egészen és félig felmentettek kimutatása —	51
X. Tananyag — — — — — — — —	52
XI. Ösztöndíjasok — — — — — — — —	54
XII. Vizsgálatok — — — — — — — —	55
XIII. A joghallgatók statisztikai átnézete — — — — — — —	58
XIV. Akadémiai könyvtár — — — — — — — —	60
XV. Levéltári szemle — — — — — — — —	61

Figyelmeztetés.

A beiktatások és beiratások az 1909—1910. tanévre folyó évi szeptember 1—12-ig az igazgatónál, 15-ig az egyes tanároknál eszközöltetnek, ezen napon túl a fölvétel csak külön engedély alapján történhetik.

A beiratás alkalmával minden *ujjonnan* belépő joghallgató köteles 6 kor beiratási díj t a könyvtár, és *minden* joghallgató 1 koronát a Mensa Academica javára lefizetni. Az I. félévi tandíj is a beiratáskor fizetendő. Ugyanakkor benyújtandók a kellően (érettségi bizonyítvánnyal, leczkekönyvvel és legujabb keletű hatósági szegénységi bizonyítvánnyal) felszerelendő tandíjmentességi kérvények.

A pót- és ismétlő alapvizsgálatok f. évi szept. 9-től 14-ig tartatnak.

A „Veni Sancte“ szept. 15-én lesz, a nyilvános előadások szept. 16-án kezdődnek.

Kelt Nagyvárad, 1909. július 1-én.

Az igazgatóság.